FORUM

AZİZ NESİN
DOĞU PERİNÇEK
ŞAHİN ALPAY
ÖMER TULGAN
ERDOĞAN GÜÇBİLMEZ
İSMAİL ŞAHİN
ADAM ŞENEL
GÜL YAZGAN
DOÇ. DR. TÜRKKAYA ATAÖV
DOÇ. DR. CEVAT GERAY
DR. İSMAİL BEŞİKÇİ
HALİL AYTEKİN
HAMDİ KONUR
AHMET KÖKLÜGİLLER
ZEKİ ÖZCAN
ÖMER FARUK TOPRAK
BALABAN
KAYA ÖZSEZGİN
M. NURİ AYVALI
HÜSEYİN KORKMAZGİL

UYUTAMI YACAK SINIZ!

338
1 MAYIS 1968
100 KURUŞ

İÇTE

Türk-İş

PATRONLARIN VE AMERİKAN SERMAYESİNİN EMRİNDE

Türk - İş Genel Kurulu, hiç bir ileri adım getirmeksizin kapandı. Amerikan tipi sendikacılıkta direnen yöneticiler yeniden seçildiler. Kongrede patronların ve Amerikan tekellerinin hizmetindeki tutuma karşı bir tepki doğmadığı gibi, emekçi sınıfların komprador sermayedarlara karşı mücadelesinin ileri önderlerinden olan Çetin Altan hakkında "lânetleme" kararı bile alındı. Bu karara karşı çıkan, sınıfına ihaneti reddeden bir delege ise ağır şekilde dövüldü.

Türkiye'nin, üye işçi sayısı itibariyle en büyük sendika federasyonunun genel kongresinde, emekçi sınıfların iktidarını savunan ve bunun mücadelesini yapan bir sosyalist yazarın üyelikten ihraç edilip lânetlenmesinin, ihanete karşı çıkan namuslu bir sendikacının ise öldürülesiye dövülmesinin anlamı nedir? Türk - İş neyi temsil etmektedir?

Türkiye gibi, emperyalizmin ağır sömürüsü altında bulunan geri bırakılmış ülkelerde emperyalizm ve onun ortakları, potansiyel olarak kendilerini tehdit eden en büyük gücün işçi sınıfında olduğunu teşhis etmişlerdir. Emperyalizmin ve onun işbirlikçilerinin bu duruma karşı tedbirleri vardır: Amerikan tipi sarı sendikacılık, işçi sınıfının kurtuluşu dâvasına ihanet tohumlarını serpmiştir ve durmadan da serpmektedir. İşte Türk - İş, bütün davranışlarıyla bugün bu ihaneti temsil etmektedir. Türk işçisinin alınterinin Amerikan sermayedarlarının kasasına dolmasını sağlamağa çalışmaktadır.

Bilinçli bir işçi sınıfı ve onun partisinin yönetiminde emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı mücadelenin asıl ve nihaî amacı, sosyalizmdir. Bugün, geri bırakılmış ülkelerde emperyalizm ve onun işbirlikçileri olan komprador burjuvaziye ve feodal kalıntılara karşı mücadelenin belkemiği, temel gücü işçi sınıfıdır. Millî ve devrimci bir burjuvazinin yokluğu, emperyalizmi kovma, feodal kalıntıları tasfiye ve millî sanayii kurma görevini Türk halkının, daha çok da işçi sınıfının omuzlarına yüklemiştir. Çünkü emperyalizmle ve Türkiye'deki kökü dışarda kapitalizmle en zıt çıkar aykırılığına bu sınıf sahiptir. Bu yüzdendir ki emperyalizm, bütün gayretiyle, her şeyini seferber ederek, işçi sınıfı hareketini denetimi altına alma çabasındadır ve kendine bu çabasında Türk - İş yöneticileri gibi yardımcılar bulmaktadır. Onbeş yıllık bir geçmişi bulunan ve Türkiye'deki ilk işçi sendikaları federasyonu kimliğiyle uzun süre işçi hareketinin tümünü temsil eden Türk - İş, ne yazık ki, kuruluşundanberi emperyalistlerin ve onların yerli müttefikleri olan patronların dolaylı yönetimi ve denetimi altındadır. Fakat şurası da bilinmelidir ki, Türk işçi sınıfı, bilinçlenme sürecine girmiştir, kendi sınıf çıkarının bilincine her geçen gün biraz daha ulaşmaktadır. Türk - İş gibi kuruluşlar aracılığıyla en devrimci sınıfımızı uyutabileceklerini sanan emperyalistler ve komprador burjuvazi, karşılarında uyanık Türk işçi sınıfını bulacaklardır.

doğu perinçek
şahin alpay

29 Nisan ve Devrimciler Güçbirliği

SEKİZ YIL SONRA

Bir süre önce kurulmuş olan ve Türkiye'deki sosyalist gençlik kuruluşlarıyla ara tabakaların ilerici kesimlerinin güçbirliğini temsil eden Devrimciler Güçbirliği, 29 Nisanda bir açıkhava toplantısı düzenlemiştir.

29 Nisan 1960'dan bu yana sekiz yıl geçmiştir. Sekiz yıl içinde Türkiye'deki sosyalist hareket çok önemli bir gelişme kaydetmiş ve egemen sınıfların fikir tekelini ve egemenliğini dağıtmıştır. 29 Nisan 1960'da Türkiye'nin sorunu yalnızca demokratik - parlâmenter kurumların gerçekleştirilmesi ve yaşatılması olarak görülürken, bugün, Türk toplumunun gelişmesini engelleyen gücün emperyalizm ve onun Türkiye'deki işbirlikçileri olduğu gerçeği kendini hızla kabul ettirmiş bulunmaktadır. Bu gelişme içinde Türkiye'deki devrimci hareketin stratejisi, emekçi Türk halkına hasım güçler durumundaki feodal artıkları, işbirlikçi burjuvaziyi ve "Amerikancı bürokratları" kendi çıkar kabukları içinde yalnız ve eylemsiz bırakmak, bunların dışındaki sınıf ve tabakalara önderlik etmektir. Emperyalizme karşı olma eğilimindeki güçlerle tam bağımsız ve gerçekten demokratik bir Türkiye hedefi etrafında işbirliği yapmak ve ortak eylemlerde bu güçleri doğru hedeflere yöneltmek, Türkiye'deki sosyalist hareketin usanmadan denemesi gereken bir husustur.

Devrimciler Güçbirliğinin üzerine yerleştiği ortak zemin, emperyalizme karşı yürütülen mücadelenin esaslarını doğru bir şekilde tesbit etmiştir. Güçbirliği, tam bağımsız ve gerçekten demokratik Türkiye için emperyalizmle, ağalığın tahakkümü ve kapitalizmin sömürüsüyle, din sömürücülüğüyle, halkı cahil bırakanlarla, keyfî hedeflerle savaşmak kararındadır. Ancak, önemli olan, hareket plânında da bu amaç ve savaş hedeflerinin izlenmesi yolunda dürüst ve samimî bir işbirliğini gerçekleştirmek ve gereken adımları atmaktır.

Günümüzün 29 Nisancılığı, anıların tazelenmesi değildir elbette. Derebeylik kalıntısı fikir suçunun yaşadığı, yurtseverlerin zindanlara atıldığı, emekçilerimizin yarattığı değerlerin Amerikan tekelleri ve onların Türkiye'deki ortaklarının kesesine gittiği, NATO'nun bu sömürünün devamı amacıyla kullanıldığı, feodalitenin yer yer varolduğu Türkiye'de gerçek devrimcilik, bu tabloyu kökünden değiştirmektir. Devrimciler Güçbirliği'nin bu yönde gösterebileceği başarı halkımızın kurtuluş savaşına bir katkı olacaktır. Emperyalizme ve kökü dışarda kapitalizme karşı zafer, Türk halkınındır.

Yabancı Sermayede Monopolleşme Eğilimleri

GÖRÜNEN ODUR Kİ..

Ülkemize gelen yabancı sermayenin 1966 yılı sonundaki kümülâtif tutarı, 250 milyon dolardır. Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu uyarınca gelen ise, 60 milyon dolar civarındadır. Bunun yüzde 95'inin imalât sanayiine yatırıldığı bilinmektedir.

İmalât etiketi altında saklanan montaj ve ambalâj sanayiinde yoğunlaşan 50 milyon dolarlık yabancı sermayenin denetlediği sermaye toplamı, bunun birkaç katıdır. Yalnızca patent hakkı olarak gelen yabancı sermayenin gerçek yatırımlarını yapmasını sağlıyan, yerli ortaklarının katkılarıyla ABD'nin "Karşılık Paralar"dan açtığı kredilerdir. Bu yüzden, yabancı sermaye hareketlerinin Ödemeler Bilânçomuz üzerindeki olumlu etkisi yok denecek kadar azdır. Öteyandan, yabancı sermaye ve ortaklarının vergi beyannamelerinde belirttikleri kârın sermayeye oranı yüzde 50 olduğuna göre, gelen sermayenin, daha doğrusu patent hakkının, iki yılda transferi ve ondan sonra da Türkiye'de yaratılan artık değeri gasbetme işine devam ettikleri apaçıktır.

Türkiye'ye gelen yabancı sermaye, birlikte getirdiği patent hakkı nedeniyle kanunî bir monopole sahiptir. Ayrıca, ra-

29 Nisan'ın sekizinci yıldönümü dolayısıyla Devrimciler Güçbirliği, Zafer Anıtı önünde bir tören düzenledi. Törende Aziz Nesin, Günseli Özkaya, Sencer Güneşsoy, Kâmil Karavelioğlu, Ömer Özerturgut, İlhan Selçuk ve Bahri Savcı, 29 Nisan 1960'ın önemini belirten, faşizmi, yeni emperyalizmi ve azıtan dinsel gericiliği yeren konuşmalar yaptılar. Aşağıda, Aziz Nesin'in konuşmasını okuyacaksınız.

AZİZ NESİN

Yabancı sömürgenler, her çağda, sömürmek için bir ülkeye girerken, daha önceden o ülkede kendilerine bir sömürme ortamı hazırlarlar.

Birinci Meşrutiyet'te böyle olmuştur. Yabancı sömürgenler, Türkiye'nin kurtuluşunu, daha o zamandan, batılılaşmak diye göstermişlerdir. Böylece bizi salt biçimsel olarak kendilerine benzeterek rahatça sömürmek ve stratejik alanda kendi çıkarlarına âlet etmek için Batı maymunu yapmak istiyorlardı.

İkinci Meşrutiyet'te yine böyle olmuştur. Alman emperyalizmi, Türk halkını sömürmek için turancılık afyonunu yutturmuştur. Gerçek tehlikeyi gizlemek ve kendilerine bir sömürme ortamı kurmak ve stratejik çıkarlarına Türkiye'yi âlet etmek için gözlerimizi anayurt gerçeğinden Turan rüyasına çevirtiyorlardı.

Cumhuriyetin kuruluşundan bir süre sonra yine böyle olmuştur. Dünya tarihinin emperyalizme karşı ilk kurtuluş savaşını vermiş olan Türkiye'yi sömürebilmek ve stratejik çıkarlarına âlet etmek için yerli burjuva yaratarak kendilerine rahat sömürme ortamı hazırladılar. Bu, tabii ve tarihî gelişimi içinde bir burjuva sınıfının doğuşu değil, yapma, zorlama ve yabancı sömürgenlerin ilkahı ile ortaya çıkarılan bir toplumsal piçti, babası belirsiz bir çocuktu.

İkinci Dünya Savaşından sonra yine böyle olmuştur. Yabancı sömürgenler Türkiye'yi sömürmek ve kendi stratejik çıkarlarına âlet etmek için, Türkiye'de kendilerine bu sınıftan yerli işbirlikçiler, tefeci ortaklar ve komisyoncu uşaklardan kurulu bir sömürme ortamı hazırladılar.

Dünya halkları uzun ve kanlı tecrübelerden sonra çizmeli istilâcı emperyalizme karşı savunmasını ve savaşmasını öğrendi. Ama bugünkü emperyalizm, silâhlı, çizmeli, zorba olan eski, klâsik emperyalizm değildir. Bugün, bütün gece hırsızları, bütün sahteciler ve maskeli yol bağcıları gibi kılık değiştirmiş ve modern emperyalizm biçimine girmiştir.

Modern emperyalizm, sömüreceği ülkeye artık çizme ile, silâh zoru ile girmiyor. Tıpkı bir evin güzel kadınında, kızında gözü olan uçkuru düşük bir zengin zampara gibi, elleri kolları hediyelerle dolu olarak, sana yardım edeceğim diyerek, bilediği keskin dişlerini gizlemek için çirkin suratına güler yüzlü dost maskesi takarak, kanlı tırnaklarını saklamak için canavar ellerine yumuşak eldivenler giyerek sömüreceği ülkeye giriyor. Bunun için de, halkın modern emperyalizmin içyüzünü anlaması geç ve güç oluyor, onu anayurttan kovmak zor oluyor. Ama bugün Türkiye'de modern emperyalizmin maskesi yüzünden düşürülmüştür.

Her yabancı sömürgen, sömüreceği ülkede, daha önceden kendisine rahat bir sömürme ortamı hazırlar, dedik. Bugünkü Türkiye'de modern emperyalizmin kendine hazırladığı ortam, her alanda gericiliktir. Modern emperyalizm hangi ülkeye girmişse, orada daha önceden gericilik canavarını hortlatmıştır. Kökü dışarda gericilik, modern emperyalizmin beşinci koludur. Bu gericilik gübresinde Türk halkını daha rahat soymakta, sömürmektedir.

Kimi aydınlar, bugün gittikçe azgınlaşan, kuduran gericilik belirtilerini görüp, 31 Mart hortluyor, diyorlar. Hayır! 31 Mart'ı çoktan geçtiler, aştılar; 32 Martı, 33 Martı yaşıyorlar. Ne var ki, modern emperyalizm, klâsik emperyalizm gibi silâh zoru ile, nalçalı çizme sesleriyle değil, kanser gibi, sinsi sinsi içimize işleyip dal budak sardığından, ağlarını gerdiğinden, karşı koymamız yeterince, gereğince olamıyor. Türkiye'deki gericilik, emperyalizmin ancak bir dış belirtisidir. Gericiliği söküp atmak istiyorsak, önce kökü dışarda gericiliğin besleyicileri olan emperyalizmin kökünü yurdumuzdan kazımalıyız.

İşte, gerçek yurtseverler, gerçek halkçı aydınlar olarak bu dalaverelerin iç yüzünü gördüğümüz ve gösterdiğimiz için, Türkiyemizin emperyalistlerin bir ileri karakolu yapılmasına "Hayır!" diyoruz. Bunun için emperyalistlerin durmadan kışkırttıkları gelecek bir savaşta Türkiyemizin bir deneme alanı olmasına "Hayır!" diyoruz. İşte bunun için NATO'ya "Hayır!" diyoruz.

Mustafa Kemal Türkiyesi, yabancılardan on para borç almadan, sömürgenlerden yardım dilenmeden, demiryollarıyla, endüstrisiyle, herşeyiyle kurulmuştur. İkinci Dünya Savaşı Türkiyesi, Kurtuluş Savaşı sonrası Türkiyesinden daha mı yoksuldu ki gırtlağımıza kadar borca gömüldük? Bu borçlar uğruna, ne olduğu hâlâ halktan saklanan gizli ikili anlaşmalar yapıldı yabancılarla.

Dünyada hangi insan, hangi ulus kendisine yardım yapılmasını istemez? Ama biz, sömürgenlerin yardım maskesi altında, kanımıza, iliğimize kadar soydukları, sömürdüklerini, bizi değil, çocuklarımızı değil, doğacak çocuklarımızı bile borçlandırdıklarını bildiğimiz için bu uluslararası dolandırıcılarla gangsterlere "Hayır!" diyoruz.

İşte bunun için, dünyanın en konuksever halkı olduğumuz halde, bu insan maskesi, ama canavar ruhluları, defolun yurdumuzdan diye kovuyoruz. Bütün emperyalistlere "Go home!" borusu çekiyoruz.

Halkça, ulusça, önümüzdeki ölüm kalım sorunu şudur: Dünya uygarlık haritasında var olmak, ya da yok olmak! Emperyalistler ve onların burdaki aracıları ve gübrelikleri olan gericiler, Türkiye'yi dünya uygarlık haritasından silmek istiyorlar.

Gerici güçlerin en belirgin özelliği şudur: İlerici olan, yeni olan her şeyi, önce ona karşı gelerek yıkmaya çalışırlar; beceremezlerse kendi içlerine alarak boğar, yok ederler.

Gericiler matbaa makinasına karşı gelmişler, ama onu yenemeyince hizmetlerine alıp gerici yayınlarıyla zehirlerini akıtmışlardır.

Gericiler, önce radyoya karşı gelmişler, yenemeyince radyoyu da gerici yayınlarda hizmetlerinde kullanmışlardır. Hoparlöre karşı gelmişler, beceremeyince bütün minarelere hoparlörler yerleştirmişlerdir.

Mustafa Kemal'e karşı gelmişler, beceremeyince Atatürkçülüğü yozlaştırmak için sözde Atatürkçü kesilmişlerdir.

27 Mayıs'tan sonra gericiler ne yaptılar? Önce 27 Mayıs'a karşı geldiler, yenemeyince de 27 Mayısçıların en büyük dalkavuğu kesildiler. 27 Mayısçıların en çığırtkan alkışçıları, gerici basın olmuştur. Ama şimdi aynı gerici basın, aynı gerici kalemler, iktidarda olmayan 27 Mayısçıları yerden yere vurarak, onların kişiliklerinde Türk Devrimini yıpratmaktadırlar.

Gericiler bugün ne yapıyorlar? Şanlı Türk Ordusunun tarih boyunca her zaman ilerici bir güç olduğunu ve yenilmezliğini bilerek durmadan orduya yaltaklanmakta, ordu büyüklerine dalkavukluk yapmaktadırlar. Açınız gerici gazeteleri, her gün orduya ve ordu büyüklerine övgüler göreceksiniz. Orduyu çok sevdiklerinden, ordu büyüklerini saydıklarından mı? Hayır! Onlar, ısıramadıkları eli yalayan yaratıklardır. Tıpkı 27 Mayısçılara yaptkları gibi, bugün öptükleri eli ısırmak için pusuda uygun zamanı kollamaktadırlar.

Mustafa Kemal, "Ey Türk Gençliği" diye seslenerek Türkiye Cumhuriyet ve Devrimini Türk gençlerine, Türk gençliğine emanet etti. Mustafa Kemal Türk gençleri dedi, Türk ihtiyarları demedi.

Türkiye'nin gelecek bir savaşın deneme alanı olmasına "Hayır!" diyoruz.

Türkiye'nin emperyalist çıkarlarının bekçisi ve ileri karakolu olmasına "Hayır!" diyoruz. Haysiyetli yaşamak için, yardım diye uzatılan ellere "Hayır!" diyoruz.

Devrimleri yıpratan ve çürüten gericilere "Hayır!" diyoruz.

Kendilerini düzenin koruyucusu gibi gösterip Anayasa düzenini bozmak isteyenlere "Hayır!" diyoruz. Sonuna kadar "Hayır!" diyoruz.

kip yerli kuruluşlar bulunmadığı ve sözde ithal - ikamesi alanında işe giriştiği için yabancı sermaye hem kanunî, hem de fiilî bir monopol durumundadır. Yabancı sermayenin bu monopol durumunun Hükümetçe önlenmeğe çalışılmas ise, inşaat demirinin bile karaborsaya düştüğü Türkiye'de dört tane otomobil fabrikasının kurulmasına izin vermek gibi acayip olaylara yol açmaktadır.

Bugün için yabancı sermaye ve onun ortakları, varoldukları her dalda kanunî ve fiilî monopol durumundadırlar ve kârlarının yüksekliği buradan gelmektedir. Türk ekonomisinde özellikle tüketim malları sanayii, yavaş yavaş, yabancı sermayenin denetimi altına girmektedir. İşte örnekleri: oto lâstiği, ilâç, petrol dağıtımı, montaj -oto, traktör, ev eşyası-, bitkisel yağlar ve deterjan, akü, meşrubat, elektrik gereçleri...

Bu gidişle, yabancı sermayenin, yarın Türk ekonomisinin yönetiminde en güçlü sermaye grupu durumuna geçmesine şaşmamak gerekecektir.

Ordu Yardımlaşma Kurumu

YABANCI SERMAYENİN EN BÜYÜK ORTAKLIĞINA DOĞRU

Günümüzdeki gelişmeler göstermektedir ki, Ordu Yardımlaşma Kurumu, ülkemizde yabancı sermayenin en büyük ortağı olma yolunda hızla ilerlemektedir. Daha doğrusu, yabancı sermaye, tatlı kârlarına yerli ortaklar aramada bu Kuruma büyük bir öncelik vermektedir. Örneğin: Good Year, TOE, Volvo vs..

Ayrıca, bu çok güçlü kuruluş da, "Volvo'ya izin verilmiyeceğini" belirten kudretli Sanayi Bakanı Mehmet Turgut'u yalancı çıkarmakla, kendisine gösterilen teveccühün yersiz olmadığını ortaya koymuştur. Bu Kuruma bağlı bir banka ise, kuruluş halindedir.

Ordunun, kendisine ait bir sigorta kuruluşu aracılığıyla da olsa, ekonomik eylemlere girişmesini mazur gösterecek tek neden, bu kaynaktan kapitalist düzende başka türlü yararlanılamıyacağı görüşüdür. Bizim de ortaya koymaya çalıştığımız gerçek, Ordu Yardımlaşma Kurumunun varlık nedeninin kapitalist düzen olduğudur. Örgütlü olmanın yararlarının elde edilmesi sloganı ise, çıkarların üzerine örtülen bir örtüden başka birşey değildir.

Volvo ve diğerlerinin, vaadettikleri yerli imalâta geçmemeleri halinde Sanayi Bakanı Turgut'un ne yapacağı bilinemez ama, yabancı sermayeyi yurda sokmamak veya devletleştirmek kararının ülkemizde alınmasının epey zorlaştığını saptamak da güç değildir.

Milli Savaş Sanayii

BİRAZ TARİH..

Son zamanlarda, millî savaş sanayii kurulacağı sözleri, bize, III. Selim'in "Nizam-ı cedit"iyle başlayıp devam edegelen köksüz ve başarısız Osmanlı Islahat Hareketlerinin henüz sona ermediğini hatırlattı. Osmanlı toplumu, Avrupa uygarlığı ile yalnızca savaş alanlarında temasa geçiyordu, uğranılan sürekli yenilgiler, Batının savaş teknolojisinin üstünlüğünü ve bunun benimsenmesi gereğini yöneticilere kabul ettirmişti. Zaten fetihler yoluyla artık değeri ele geçirme düzeni üzerine oturan İmparatorluğun yenilgilere ve toprak kayıplarına katlanabilmesi olanaksızdı. Bu yüzden, Avrupa savaş teknolojisinin taklidinde Osmanlı yöneticileri büyük bir sabırsızlık göstermişlerdir. Fakat ne sayısız Avrupa asıllı dönme paşalar ve ıslahatları, ne de "imalât-ı harbiye" fabrikaları deneyimleri bu amacı gerçekleştirebildiler.

Osmanlıları yanıltan, Batının, bu çok beğendikleri ve taklide çalıştıkları savaş teknolojisinin, Avrupa'nın bütün sosyo - ekonomik kurumlarını belirleyen Sanayi Devriminin getirdiği yeni teknoloji düzeyinin ayrılmaz bir parçası olduğunu anlıyamamalarıydı. Osmanlılar, Sanayi Devriminin mahiyetini kavrayamadılar; daha doğrusu, lonca tipi üretim biçimi ile halkın bütün ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken, öteyandan çağdaş savaş teknolojisinin varolabileceğini hayal etmeleri acılı, köksüz ıslahat hareketlerinin başarısızlığının nedeni oldu.

Yöneticiler, toplumun hastalığını iyi teşhis edememişlerdi. İmparatorluğu yaşatmak ancak iktisadi kalkınma ile mümkün olacaktı ve yalnızca askerî ıslahat hareketleri ile bu sağlanamazdı. Toplumun teknolojisinin tüm olarak değiştirilmesi ,sanayileşme sürecinin başlatılıp yürütülmesini sağlayacak koşulların hazırlanması gerekiyordu. Fakat kapitülasyonlar elinde sömürgeleşmekte olan bir ülkede bunun olanakları sağlanamazdı.

Kıbrıs Olayının ortaya çıkardığı durum üzerine ülkemizde eski bir Osmanlı Islahat Hareketi gene aynı "savaş sanayii = imalât-ı harbiye" adı altında sahneye konulmağa çalışılmaktadır.

MİLLİ SAVAŞ SANAYİİNİ TAM BAĞIMSIZ DEVLET KURAR!

Türkiye'de millî bir savaş sanayii kurulması sorunu, Türkiye'nin bütün sorunları gibi, ülkemizin tam bağımsızlığı kazanılmadan çözülemiyecek bir sorundur. Ancak tam bağımsız Türk Devleti, millî savunmamızı sağlam bir temele oturtmak için, diğer bütün ağır sanayi dallarında olduğu gibi, savaş sanayii dalında da tam millî bir sanayi kurmayı başlıca hedeflerinden biri sayacaktır. Ayrıca, tam bağımsız Türkiye, yurdumuzun sanayileşmesini engelleyen bütün emperyalist etkilerden arındığı için, millî savaş sanayii kurma işini başarabilecektir. Türkiye bugünkü ekonomik bağımlılık durumunda, sanayileşmesini engelleyen güçler karşısında milli ağır sanayi kuramıyacağı gibi, bunun bir parçası olan milli savaş sanayiini de kuramaz. Milli savaş sanayiine sahip olmak ve kendi kaderini, kendi savunmasını kendi ellerine almak isteyen her Türk yurtseveri, emperyalizme ve onun yerli işbirlikçileri olan komprador burjuvaziye ve feodal güçlere karşı mücadele etmek zorundadır. Millî savaş sanayiine ancak emperyalizmi yurdumuzdan kovduktan sonra sahip olacağız.

Türk-iş

Sendikacılık hareketleri, her ülkede, bugüne değin belli bir çizgiyi izlemiştir. Egemen sınıflar, karşılarındaki en büyük güçlerden biri olan işçi sınıfını uyandırmamak, bilinçlendirmemek için sendikaları kullanma yoluna gitmişler ve ilk elde yöneticileri satın almışlardır. Ancak, tarihî gelişim sonucu, ezilen, sömürülen, horlanan işçiler uyanmağa başlamışlar ve sınıflarına sahip çıkma yolunu tutmuşlardır. Bu durum, gerçek anlamda işçi sendikalarının doğmasını ve işçilerin, yurt yönetimine ağırlıklarını koyabilmeleri için siyasal eyleme katılmalarını sağlamıştır.

Türkiye'de birinci tip sendikacılığın en büyük temsilcisi olan Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Türk - İş) 'nun, geride bıraktığımız günlerde Yedinci Genel Kurulu toplandı. Genel Kurul çalışmaları boyunca yapılan konuşmalar ve alınan kararlar, egemen sınıfların sözcülüğünü işçi sınıfının gerçek temsilciliğine yeğ tutan sendika yöneticilerinin, bu en büyük işçi kuruluşunu nasıl işçi sınıfının çıkarlarına aykırı bir tutum içine soktuklarını ve bunda direndiklerini göstermiştir. "Partilerüstü sendikacılık" sloganı ve "egemen sınıflardan ne koparılırsa kârdır" temel görüşü içinde yürütülen ve bu çizgiden sapmaması için büyük çaba harcanan Genel Kurul sonucunda tutarsız, kararsız ve yuvarlak sözlerle ifadesini bulan bir politika saptanmıştır.

Bu politikanın belgesi durumundaki "Karar Sureti", işçi sınıfının öz çıkarlarına tabantabana zıt, egemen sınıfların çıkarlarını daha rahat sürdürme amacına yöneltilmiş görüşlerle doludur. Bu politikada, işçi sınıfı üzerinde daha akılcı ve daha tutarlı bir "vesayet" kurarak, sınıflar arasındaki uçurumu "asgari"ye indirmeği ve verilecek ödünlerle bu sınıfı, daha uzun süre, kapitalist sınıfların yararına olarak siyasal iktidardan uzak tutmayı amaçlamış bir siyasal partinin etkisini bulmak, işçi sınıfı adına gerçekten büyük kayıp olmuştur. Örneğin, "Karar Sureti"nin 5. maddesinde şöyle denilmektedir:

"Türk - İş, sınıf ayrılıklarının derinleşmesine ve sınıf çatışmalarına yol açabilecek sebepleri ortadan kaldırmayı ve sınıflar arasında denge, barış ve kaynaşma sağlayıcı bir politika izleyecektir."

"İşçilerin, bütün işyerlerinde yönetime etkili olarak katılması", "kârdan ve verim artışından pay alması", "kıdem tazminatının

Üzerine

ismail şahin

aynen korunması", "yabancı sermayenin yurt dışına büyük kâr transferleri yapmasının önlenmesi", "özel teşebbüsün Anayasa ve Plân ilke ve amaçlarına ve toplum yararına uygun işlemesi için etkili tedbirler alınması" ve "devletin sosyal konut yapımına daha çok yardımcı olması" gibi görüşler de, sözkonusu siyasal partinin ana görüşleri arasında bulunmaktadır.

İktidar Partisi yetkililerinden Prof. Aydın Yalçın da bu kanıyı desteklemiş ve Genel Kurulun ilk günündeki konuşmasında, AP'nin, Türk - İş'in ekonomik politikasını benimsemediğini, buna rağmen, Türk - İş'e de karşı olmadığını söylemiştir.

Genel Kurul süresince delegeler, işçilerin ve özellikle Türk - İş'in siyasal alandaki etkisini nasıl duyurması gerektiği üzerinde durmuşlar, ancak, bilimden ve sınıf bilincinden yoksun görüşler ortaya atmışlardır. Bu delegeler, bir yandan "partilerüstü sendikacılık" görüşünü savunurken, bir yandan da Parlâmentoya işçi milletvekilleri sokabilmenin yollarını önermişlerdir. "Partilerüstü sendikacılık" sloganının tartışılması delegeler tarafından öylesine ilgi çekmiş ve yöneticilerin hoşlanmıyacağı bazı alternatiflerin aranmasına girişilmiştir ki, bir ara verilen bir önergeyle duruma derhal elkonulmuş ve politikadan muhtemel bir sapmayı önlemek amacıyla, bu konu üzerinde durulmaması sağlanmıştır.

Genel Kurulun en karakteristik olayı da, TİP İstanbul milletvekili Çetin Altan'ı protesto kararı ve bunu izleyen linç teşebbüsü olmuştur. Tipik olay, bir yandan Türk - İş yönetici kadrosunun işçi hareketi karşısındaki tutum ve davranışını kesinlikle saptarken, bir yandan da, bu yöneticilerin tabandan ne ölçüde kopuk olduklarının en belirgin örneğini vermiştir. Genel Kurula asıl delege olarak getirilmeyen yedek delege Bekir Yenigün, bu yüzkarası karara tek başına karşı koyma gücünü kendinde bulmuş ve dövülmüştür. Yönetici kadro katından tabana inildikçe bu bilinçli ve yiğitçe tutumun örneklerine daha çok rastlamak elbette ki mümkündür ve yakın gelecekteki umut ışığı, Türk işçi sınıfı içindeki Bekir Yenigün'lerin, kendilerini satan yöneticilere karşı seslerini ve güçlerini birlik olarak ortaya koymaları ihtimalinin büyüklüğüdür.

Tek Sendika

Kapitalizm soysuzlaştıkça, kendisiyle birlikte gelen kurumlar da kendisine paralel olarak soysuzlaşıyor. Elbette ki bunda yadırganacak birşey yok. Burada yadırganacak olan, bizzat sendikacıların, sendika kavramını saptıracak davranışlara girmesidir.

Konumuz, "sendikacı ahlâkı"nı tartışmak değil. Geri bırakılmışlık bir bütündür. Altyapısı, üstyapısı ve bu bünyenin kendisine özgü tüm ürünleriyle bir bütündür. İstisnaların olması, genel yargıyı yalanlamaz.

Sendikacılığın başlangıcı, XVIII. yüzyıl başlarına kadar uzanır. Bu demek değildir ki, daha önceleri de meslek birlikleri yoktur ve bunlara bağlı dayanışma örgütleri kurulmamıştır. Çok eski zamanlarda da meslek ve meslekten gelme yardımlaşma örgütleri vardı. Ama, onlardan farklı olarak, sermaye ve emek ilişkileri üzerine kurulmuş dayanışma birlikleri yoktu. Böylesine kurumların meydana çıkışı ancak XVIII. yüzyılda görüldü.

Sendikacılıkla kapitalizm arasında bağ kurmamız, sosyal ilişkilerin kökeni bakımından, ortaklaşa bir çıkış noktasına sahip olmalarından gelir. Kapitalist sistem, emek - sermaye ilişkisi üzerine kurulmuştur. İşçi sendikaları da emek - sermaye ilişkisi üzerine kurulmuştur. Ve biz, bundan dolayı diyoruz ki, "İşçi sendikaları, kapitalizmin getirdiği ve kaderi ona bağlı kurumlardan sayılır." Kuruluş

Hamdi KONUR

amacı, kendi emeği demek olan sermayeden mümkün olan tavizi koparabilmektir. Ve ortaya çıkış nedenlerinin başında, âzami kâr elde etme uğruna kendisinin sömürülme ve yoksullaşmasına karşı koyma arzusu vardır.

Demek ki, sendikal mücadele, amacı bakımından da, kendisini meydana çıkaran gerekçeler bakımından da, emek ve sermaye ilişkisi üzerinde seyreder. Kendisinden kopan emeği dolaylı yollardan yine kendisine çekmenin mücadelesini sürdürür.

Sorun böyle olunca, sendikacılığın işkollarına, hattâ az gelişmiş ülkelerde işyerlerine göre ve daha aklın alamıyacağı şekillerde gruplara göre bölünmesi ne anlama gelir ve kimlerin işine yarar?

Hiç şüphesiz bu durum, sendikacılığı saptırma, onu çıkış nedenleriyle gerekçelerinden uzaklaştırmak suretiyle soysuzlaştırma amacı güder. Sermaye biraraya gelerek güçlenirken, emeğin parçalanarak sermaye karşısında güçsüz bırakılması, sermaye sahibinin işine yarar. Ayni zamanda bir sosyal mücadele organı olma niteliğine sahip sendikayı bu amacından ve bu niteliğinden uzaklaştırmak, burjuva toplumunun karşısında emekçi toplumunun zayıf düşmesi anlamına da gelir ki, sendikaları parçalamaktan maksat da budur. Bir yanda parça parça edilmiş ve birbirine düşürülmüş emekçi toplumu, öbür yanda ise birlik ve beraberlik içinde, en modern baskı araçlarıyla daha da güçlenmiş bir burjuva toplumu...

Mücadele sadece birbirini ortadan kaldırma amacıyla yapılmaz. Dünyeyi sağlıklı tutmak için denge sağlamak amacıyla da yapılır. Bizim, sözünü ettiğimiz mücadeleden kastimiz de budur.

Martin Luther King'in ölümü

BARDAĞI TAŞIRAN DAMLA

Son onbeş günün en önemli dünya olayı, hiç şüphe yok ki, Martin Luther King'in öldürülmesidir. Bu olay, Amerika'da için için kaynayan ve yeni dünya tekellerinin egemenliğini tehdit eden çatışmayı bir daha su yüzüne çıkarmıştır. Martin Luther King'in ölümüyle birlikte "Beyaz Amerika", zenci sorununun kendisi için "kabul edilebilir" son çözüm şeklinden de umudu kesmek durumunda kalmıştır.

erdoğan güçbilmez

Andrew Kopkind'in Nouvelle Observateur'de yazdığı gibi, altı hafta önce Martin Luther King'in katli gibi bir olayın, Amerikan tarihinde ilk defa görüldüğü üzere, siyahların kıta çapında ayaklanmalarına yol açacağını hiç kimse düşünemezdi. Geçen yazki ayaklanmalar iki aydan daha uzun bir süreye yayılmış bulu-

«AMERİKASIZ YAŞIYAMAM»CILAR

HALİL AYTEKİN

Türk - İş yöneticilerinin, 100 bin işçiyi içine alan bağımsız, yeni bir işçi konfederasyonunun -DİSK'in- kuruluşu dolayısıyla kapıldıkları telâş ve heyecan henüz unutulmadı. Bu telâş ve heyecanı bir kez de, Zonguldak kömür işçileri gündeliklerine 60 kuruş zam istedikleri zaman gösterdiler. O günleri hatırlıyacaksınız: Bir yanda, haklı bir dâva uğruna direndikleri için yıldırılmak, sindirilmek istenen, kurşunlanan insanlar; öbür yanda, bu haklı direnişin karşısında çatlak sesler çıkaran sendikacılar, sendika ağaları...

— Aman efendim, dikkat! İhtilâlci metod takibediliyor, işçilerimiz kışkırtılıyor.

Bu yaygaraların arkasından, Türk işçisinin uyanması ve örgütlenmesi için kurulan siyasi bir partinin -TİP- in- kapatılması isteğine dayanan jurnaller ve soruşturmalar...

11 Şubat 1967 tarihli Akşam gazetesinde, bu sendika ağalarından biri, "Türk - İş ve Amerikan Yardımı" başlıklı yazısında, başta AİD olmak üzere, Türk - İş'in Amerika ile ilişki kuran çeşitli kaynaklardan gördüğü dış yardımları bir bir sıraladıktan sonra, AP'nin sözcülüğünü yapan Amerikancı Aydın Yalçın ağzıyla şöyle diyordu: "Geri kalmış ülkelerin dış yardım almadan kendi imkânlarıyla kalkınacağını iddia etmek, bugün için gerçeklerden uzak bir görüştür."

Türk - İş'in çeşitli kaynaklardan yardım almasını haklı göstermek için de başka ülkelerden örnekler veriyor, merkezi Hollanda'da bulunan "Hür Sendikalar Konfederasyonu'nun Marshall Yardımından kopardığı 35 milyon doları öne sürerek, "Bizimki onların yanında devede kulak kalır" demek istiyordu. Yazı şöyle devam ediyordu: "Türk - İş bundan böyle de her türlü yardımı almağa devam edecektir."

Türk - İş'in Genel Sekreteri bulunan bu kişi, yazısının bir yerinde de sözü kendisine sataşanlara getirerek, "Biz ne satılmışız, ne de uşağız. Aldığımız bu dış yardımları, bağımsızlığımıza gölge düşürmeden, Türk - İş'in eğitimine kullanmaktayız" demeyi gerekli görüyordu.

BAL TUTAN PARMAKLAR

Bu yazının yayınlanmasından birkaç gün sonra, bilindiği gibi, Amerika'nın büyük bir gazetesinin yayınladığı korkunç bir ifşaat, ortalığı allakbullak etti. Meğer CIA'nın, çeşitli marifetleri yanında, içerde ve dışarda çeşitli öğrenci kuruluşlarıyla sendikalara sızarak, onları karanlık ve kirli emellerine âlet etmek çabası da varmış! Arkasından, gelsin dolar, gelsin "Amerikalı uzman" adı altında, CIA'nın aramıza soktuğu, çeşitli kılıktaki ajanlar!..

Bu korkunç ifşaat, Amerikan kamuoyunu altüst edip Johnson'u dahi harekete geçirirken, bizimkilerden diğer bir sendika ağası -Türk - İş'in başındaki kişi-, pervasızlığı daha da ileri götürerek, "at binenin, kılıç kuşananın" diyen bir fütursuzlukla, "Amerika'dan yardım almışız da ne olmuş? Suyun başında bulunup da bu yardımı bizlere sağlayan falanca kişi, benim şahsî dostumdur. Hattâ, Türkiye'nin NATO'ya girişi benim tavassutumla olmuştur..." demekten çekinmedi.

Bir yandan, "Türk - İş'i her türlü politik akımlardan, iç ve dış baskılardan uzak tutuyorum" diye böbürleneceksin, bir yandan da, bizi emperyalizmin maşası haline getirmek isteyen "Batı modeli sendikacılık"ın oyunlarına gelerek, memleketin ve onun işçilerinin üzerine siyasî bir kumar oynıyacaksın... Ne güzel şey, değil mi?

Türk - İş'in 2 numaralı adamı, adıgeçen yazısında, Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu -merkezi Hollanda'da bulunan, CIA ile işbirliği meydana çıkan kuruluş- Genel Başkanına uzun iltifatlar yağdırdıktan sonra, şöyle demektedir: "Bir taraftan, hiçbir şarta bağlı olmadan eğitim yardımı istiyeceksin... Öbür yandan da, yardıma ve yardım alanlara küfredecek, onları ağır şekilde suçlayacaksın... İşte, böyle bir davranış Türk - İş'in elinden gelmez..."

YADIRGAMADIĞIMIZ BİR GÖREV

Türk - İş'in 2 numaralısı, üzerine aldığı görevde gerçekten Türk köylüsüne, Türk işçisine hizmeti amaç edinmiş olsaydı, o zaman yeri, şimdiki 7 bin lira aylıklı, özel sekreterli, özel şoförlü, Amerikan dolarıyla yapılmış konforlu saraylar değil, fakir Türk köyünün mütevazi bir köy öğretmenliği olmak gerekirdi. Halil Tunç, fakir bir köylü çocuğudur ve gönderildiği köy enstitülerinden -bitirmesine birkaç ay kala- parababaları tarafından kandırılarak uzaklaştırılmıştır. Bugün, aslını ve geçmişini unutur görünüp, 180 derecelik bir dönüşle, "Batı modeli sendikacılık", "hürriyet, demokrasi", "partiler - üstü sendikacılık" gibi bazı cicili lâfların arkasına sığınarak sınıfına ihanet etmesi ve sonra da "Türkiye'nin bağımsızlığına gölge düşürmeyen bir sendikacılık.." filan gibi lâflarla gerçekleri örtbas etmeğe kalkarak sureti haktan görünmesi, insanı üzüyor.

nuyordu. Bunlar, mahalli patlamalar niteliğinde olaylardı. Önemleri şehirden şehire yayılmalarından ileri gelmekteydi. Bu defa patlamalar, derhal, bütün ülkeye yayılmıştır. Korku yaratan da budur.

Martin Luther King, Amerikan tarihinin geçmiş bir aşamasının ürünü ve sembolüdür. Bir zamanların "Medeni haklar hareketi" can vermiş ve gömülmüştür. Bu hareketin son parlak anları, 1965 başlarında Alabama'da, Selma şehrinde yaşanmıştır. Hareket, James Meredith'in 1966 haziranında Mississippi boyunca yaptığı yürüyüş sırasında dağılmaya yüz tutmuş, geçen yaz sırasında Newark, Detroit ve diğer altmışaltı şehirde son nefesini vermiştir. Martin Luther King, bu eski hareketin külleri arasında doğan yeni hareket içinde henüz yönetici durumuna gelememişti. Zenci gettolarında oturanlar, ona, mizaçlarına göre ya saygı, ya da nefretle bakmakta, fakat artık peşinden gitmemekteydiler.

HUMPHREY'NİN GÖZYAŞLARI

Ölümünden sonra patlak veren olaylar, Dr. King'in gerçek önemiyle orantılı olmayan bir boyut kazanmıştır. 1965'ten bu yana Dr. King, zencilerin siyasal önderi olmaktan çıkmış, beyazların manevi önderi durumuna gelmişti. Dr. King'in ölümü, zencilerden çok, beyazlar için elîm bir darbe olmuştur. Amerika Cumhurbaşkanı ve beyaz politikacılar onun ölümünü istismar edebilmişlerse, bunun nedeni, Dr. King'in, beyazlar için ırk ayırımı kâbusundan kabul edilebilir bir kurtuluş yolunu temsil etmesidir.

Beyazlar için Dr. King'in önemi, ırkçılığın ikna yoluyla, kanuni tedbirlerle, devletin kesesini birazcık açmasıyla önlenebileceği inancını temsil etmesindeydi. Aslında Dr. King, çok daha radikal bir insandı. Fakat beyazlar onun sözlerinin bir kısmına kulak vermekte, diğer kısmını duymazdan gelebilmekteydiler. Beyazlar için Dr. King, toplumda paranın ve iktidarın yeni baştan ve yeni esaslara göre dağıtımı yoluna gidilmeden zencileri Amerikan toplumuna katabilme umudunu temsil etmekteydi.

Bu sebeple gazetecilerin ve siyaset adamlarının Dr. King'in ölümü üzerine döktükleri gözyaşları -ne kadar içten olursa olsun-, bunların, içinde yaşadıkları ırkçı toplumun istikrarını korumakta gördükleri yararı yansıtmaktadır. Bu ortak üzüntü belirtileri, gözler önündeki dramın en karanlık yönünü teşkil etmektedir. Humphrey'nin televizyonda yaktığı ağıt, bu bakımdan, örnek teşkil edecek niteliktedir.

Humphrey, politika hayatına, "Medeni haklar" politikasının önde gelen bir savunucusu olarak başlamış, fakat 1964 yılında Amerikan politika sahnesinin en ön saflarına fırlama şansını gördüğündenberi zenci hareketinin gelişmesini frenlemek için elinden gelen her şeyi yapmıştır. Kendisini başkan yardımcılığına aday seçecek olan Demokrat Parti Konvansiyonunda bütünüyle zencilerden meydana gelen "Mississippi Freedom Democratic Party"nin tanınmasına karşı çıkmıştır. Geçen ay "Son ayaklanmaları inceleme komisyonu" raporu yayınlandığı zaman, bu metindeki en önemli sonuca sırt çevirmiştir. Raporun ulaştığı bu sonuç şudur: **"Ulusça biri beyazlardan, öteki siyahlardan meydana gelen -birbirinden ayrı ve eşit olmayan- iki farklı toplumun doğuşuna doğru ilerlemekteyiz."**

Humphrey, Komisyonun tesbit ettiği tedbirlerin uygulamaya konmasından yana çıkmamıştır. Johnson'un yardımcısı, bugün, Güneydeki ırkçı Demokratların ve en gerici sendikacıların Demokrat Parti Konvansiyonunda başkan adayı seçtirmek istedikleri adamdır. Martin Luther King'in arkasından ağlamış olması, bu bakımdan önem kazanmaktadır.

BİR BEYAZ ZENCİ

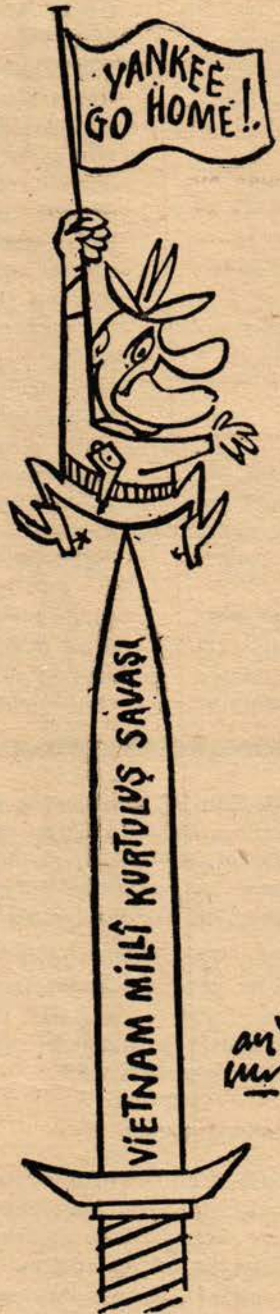
Beyazların elindeki basın organları, radyolar ve televizyonlar, Dr. King'in ölümü üzerine geniş bir 'uzlaşma' kampanyası açmışlardır. Amerikalılar, boğazlarına kadar, "sükûneti koruma" çağrılarına batmışlar, fakat kimse köklü çözümler bulunması gerektiğinden söz etmemiştir. Beyazların ayaklanmaya pek niyetleri bulunmadığına göre, bu sükûnet çağrıları siyahlara hitap etmekteydi. Basında, radyoda ve televizyonda olayı ele alan bütün konuşmacılar, Dr. King'in geçmişteki başarılarını, aldığı Nobel barış armağanını dile getirmekte, başarısızlıklarını bile parlak işlermiş gibi sunmaktaydılar. Amaç, Dr. King'in, Amerika'daki zenci sorununu çözmek üzere başvurduğu yolun üstünlüğüne olan inancı pekiştirmekti. Derhal, bütün televizyon stüdyolarında, çağrılan zenci "önderler" konuşturulmuş, "gerici" zenci sosyetesinin mensupları Beyaz Saray'a davet edilmiş, fakat Dr. King'den daha radikal zenci önderlerinden hiç birine başvurulmamıştır.

Beyazların elindeki basın, Stokely Carmichael'ın zencileri silâhlanmaya çağırdığını yazmış, fakat sözlerinin bütününe yer vermemiştir. Carmichael, zencilere "sâkin durmalarını", fakat polisin, askerlerin ve birçok büyük şehir ve banliyöde zencilere karşı örgütlenip silâha sarılan beyazların muhtemel silâhlı saldırılarına karşı koymaya hazır halde beklemelerini öğütlemiştir. Beyaz basın, onun sözlerinin bu son kısmını kasten kesmiştir.

KALE İÇTEN GÖÇÜYOR

Basının kasıtlı davranışının bir diğer örneği de şudur: Dr. King'in ölümü üzerine kırküç kişinin öldüğü ve bunun geçen yaz Detroit'te ölenlerden az olduğu, bu duruma sevinmek gerektiği iri puntolarla verilmiş; fakat ölenlerden otuzaltısının zenci olduğu haberi gazetelerin görünmez yerlerine sıkıştırılmıştır. Dr. King'in ölümü üzerine patlayan intikam hareketinin bedelini gene zenciler ödemiştir. Yaralıların ve tutuklananların çok büyük bir kısmı da zencilerdendir. Maddi kayıpların ağırlığı da zencilerin üzerinde kalmıştır. Yakılan binaların çoğu, yıkılan dükkânların büyük kısmı zencilerindir. Kundakçılar, işi, beyaz mahallelerini tutuşturmaya kadar götürmemişler, zenci tüccarın ve mülk sahiplerinin başına belâ açmışlardır.

Bu olayın olumlu yanı, Amerika'daki Afro - Amerikan halkının uyanmasında bir aşama olmasıdır. Bu defa da uyanışlarını kanları ve mallarıyla ödemişlerdir. Fakat her defasında biraz daha, içinde yaşadıkları toplumdaki zenginliğin kaynağının bilincine yaklaşmaktadırlar. Sefaletlerinin Amerika'daki gerici tekellerin iktidarından kaynak aldığını öğrenecekleri ve bu bilince uygun mücadele yollarını bulacakları gün yakındır. Amerikan emperyalizmi dışardan olduğu kadar içerden de sarılmış durumdadır.

YAZISIZ

ALİ ULVİ (Cumhuriyet)

Kao Ki afyon kaçakçısı mı ?

YENİ BİR AFYON

Associated Press ajansı, 19 Nisan tarihinde Washington'dan şu haberi vermiştir:

batı almanya'da sosyalist

"Görünüşü itibariyle Dutschke, bir 'hippy'dir; bir 'beatnik'tir; bir 'meşin ceketli'dir; bir 'berduş'tur; bir 'existentialist'tir. Lâkapları açısından Dutschke, 'Kızıl Rudi'; 'Mao Dutschke'; 'Avrupa'nın Guevara'sı' diye bilinir. (..) Ve Batı Almanya'nın entellektüel yetersizliğine 'devamlı tartışma' ile hal çaresi aramaktadır.

ANT, 23 Nisan 1968, Sayı: 69"

"Kardeşim Rudi;
Eski bir SDS üyesi olarak sana 'geçmiş olsun' demekte çoğu kimselere göre önceliğim vardır sanıyorum.

Ahmet Say, TÜRK SOLU, 23 Nisan 1968, Sayı: 23"

Alman Sosyalist Gençlik Ligi Lideri Rudi Dutschke, bir Alman faşisti tarafından vurulmuştur. Alman basınını elinde tutan faşist Springer, olaydan yararlanmıştır. Faşist dünya basını ve özellikle bizim, Amerikan maşası gazetelerimiz, Rudi'yi bir "hipi", bir "bohem", bir "berduş", bir "serseri", bir "kızgın", bir "öfkeli", bir "egzistansiyalist" olarak göstermeğe fazlaca gayret etmişlerdir. Nazizmin hortlatılmağa çalışıldığı Batı Almanya'da sosyalist cephenin ağırlık kazanacağı bir gerçektir. Bu cephenin önde gelen gençlerinden Rudi'nin bir faşist tarafından vurulması, herhalde, ANT'ın yaptığı gibi, Rudi hakkında "karanlık" bir izlenim yaratmak veya TÜRK SOLU'nun yaptığı gibi, Rudi'ye özel selâmlar yollamaktan öte bir anlam taşımaktadır. Aşağıda okuyacağınız yazı, Batı Berlin'deki "Berlin Türk Toplumcular Ocağı" üyelerinden ÖMER TULGAN'ındır. Tulgan, bu yazısıyla, Rudi Olayına ışık tutmaktadır. Türkiye gibi ülkelerde Rudi Olayı, ancak bu açıdan değerlendirilmelidir.

Batı Almanya'da Rudi Dutschke'nin önderlik ettiği sosyalist gençlik hareketi hakkında Türk basınında çok yanlış bilgilerin verildiği ve hareketin yanlış tahlil edildiği, Berlin'de öğrenim yapan ve çalışan Türk sosyalistlerinin dikkatini çekmiştir.

Basınımızda, Berlin'deki olaylardan "öfkeli gençlik" hareketi olarak ve Rudi Dutschke'den hippy, beatnik, existansiyalist şeklinde sözedilmesi gerçeklere uygun düşmemektedir. Diğer yandan, "Kızıl Rudi" lâkabını Almanya'da sağcı çevreler ve hattâ basın tröstünün sahibi Springer'in gazeteleri dahi kullanmamaktadırlar. Bu lâkabı Rudi'ye NPD (Yeni Nazi Partisi) organları takmışlardır ve onlar kullanmaktadırlar. Bu noktada basınımızın hangi anlayışla ayni paralele düştüğü, doğrusu, düşündürücüdür.

Bir Hitler hayranının öldürmeye teşebbüs ettiği Rudi, Hür Berlin Üniversitesi Sosyoloji Fakültesinde Dr. Asistandır. Marksist teorideki bilgisi inkâr edilmemekle beraber, Rudi, Batı Almanya'daki sosyalist gençlik hareketinin teorik plânda değil, daha çok eylem plânındaki önderidir. Üstün hitabet yeteneği sayesinde Alman Sosyalist Öğrenci Birliği (SDS)'nin en önde gelen siması olmuş ve örgütünün gelişmesinde ve gençlik hareketinin yürütülmesinde önemli rol oynamıştır. Özellikle yakın zamanda, sosyalist öğrenci hareketinin en önemli ödevinin, devrimci niteliğini yitirmiş Batı Almanya'daki işçi sınıfının bilinçlendirilmesi olduğunu savunması ve öğrencileri bu yönde çalışmaya yöneltmesi Rudi için olumlu bir nottur.

Bilindiği üzere, Alman Sosyalist Öğrenci Birliği (SDS), tekelci kapitalist ülkelerde işçi sınıfının devrimci olamıyacağı, devrimin ancak, geri bırakılmış ülkelerdeki kurtuluş hareketlerinin yardımıyla entellektüeller, öğrenciler, beatnikler, zenciler ve toplumla uyuşmayan "a-sosyal" gruplar tarafından gerçekleştirileceğini savunan Amerikalı Marcuse'nin fikirlerini benimsiyordu. Ancak, geçen yıl haziranda Berlin'e gelen Marcuse'ye karşı Dutschke, fikrini değiştirdiğini gösteren konuşmalar yaptı.

1967 kasımında SDS ve çeşitli sosyalist örgütlerin katıldığı bir toplantıda ise uzun bir tahlil ve öz-eleştiri yapan Rudi Dutschke, şu fikirleri savundu: "Şimdiye kadar işçi sınıfını görmezlikten geldik. Bu, en büyük hatamızdı. Devrimi ancak emekçiler yapabilir. Sosyalist Öğrenciler Bir-

---

"Ernest Gruening başkanlığındaki 'Dış ülkelere yardım Senato alt-komisyonu' kendisine sağlanan imkânlardan afyon ticareti yapmak için faydalanan general Kao Ki'nin bu sebeple başında bulunduğu Kuzey Vietnam'da gizli bir sabotaj harekâtının komutanlığından CIA tarafından geri alınmasına ilişkin bir raporu incelemektedir. Alt-komisyon yöneticilerinden Joseph Lippman, rapora tamamiyle güvenilebileceğini söylemiş, fakat kaynağını belirtmekten kaçınmıştır.

Rapora göre: **"1963-64 yıllarındaki, Hayflitt adıyla anılan bu sabotaj harekâtının amacı, Kuzey Vietnam'a Vietnamlılar yollayarak, oradaki köprüleri, trenleri, vs. dinamitlemektir.**

Bu harekât başladığı zaman CIA, Vietnamlı havacılara başvurmuş, komutanlığına da şimdiki başkan yardımcısı, o zaman albay rütbesinde bulunan Kao Ki getirilmişti. Kao Ki, mevkiinden yararlanarak, Laos'tan Saigon'a afyon getirmiştir. CIA derhal, Kao Ki ve ekibini harekâttan çekmiş ve yerlerine Milliyetçi Çin hava ordusundan pilotları getirmiştir."

Bu haber, Saigon'daki Amerikan büyükelçiliği ve general Kao Ki tarafından yalanlanmış, fakat oradaki CIA yetkilileri, olay hakkında herhangi bir yorumda bulunmaktan kaçınmışlardır."

BİR MAŞANIN SONU

Amerika'nın, Vietnam'daki milli kurtuluş harekâtına karşı kullandığı maşaya ve Güney Vietnam'daki kokuşmuş "özgürlük" düzenine dikkat edelim.

Dikkat edilmek gereken bir başka husus da şudur: Amerikan hükümeti, Hanoi ile barış görüşmelerine hazırlanmaktadır. Bu görüşmelerde Güney Vietnam Kurtuluş Cephesi'nin de bulunacağı muhakkaktır. Saigon'daki kukla hükümet, buna kesinlikle karşıdır. Bu durumda, Amerika'nın Güney Asya'daki arı kovanından elini çekebilmesi için Saigon'daki kukla hükümetten kurtulması ve onun yerine Vietkong'la aynı masaya oturmayı kabul eden bir ekibi getirmesi gerekmektedir.

Kao Ki'nin bu geçmiş günahı, iki önemli olaydan hemen sonra duyurulmuştur: Birincisi, Kao Ki'nin, Almanya'da yayınlanan Stern dergisine verdiği Amerikan aleyhtarı demeç; ikincisi de Johnson'un ünlü televizyon konuşmasıdır. Acaba bu afyon kaçakçılığı olayı Kao Ki'den kurtulmanın yolunu hazırlamak için mi bu sıralarda ortaya atılmıştır? Öyleyse bütün emperyalist maşaları bu olaydan ders almak durumundadırlar. Emperyalizm, maşa elini yakmaya başlayınca kaldırıp atmaktadır. Bütün maşaların

öğrenci hareketleri

liğini, bu hatayı tesbit ederek, bundan böyle bütün gücüyle işçinin devrimci yönde örgütlenmesi için mücadeleye çağırıyorum."

SDS içinde bu konudaki tartışma ve çatışmalar çok uzun sürmedi. Bu yılın başında SDS, bu yeni yolu kabul etti. Şu anda, SDS üyelerinin en az dörtte birini genç işçiler teşkil etmektedir. Bunun dışında kurulan temel gruplar -"basisgruppe"- çeşitli mahallelerde işçileri örgütlemeye ve bilinçlendirmeye çalışmaktadır.

Rudi'nin sosyalist ülkelerle ilgili tutumuna gelince: Rudi, Batı Almanya'ya Doğu Belin'den kaçmıştır. Bütün SDS'liler gibi, Stalinciliğin karşısındadır. Bürokratik grupların ve parti yöneticilerinin sosyalizmi yozlaştırmasına ve emekçilerin egemenliğinin boş bir kavram haline getirilmesine karşı çıkmaktadır.

Öte yandan, SDS'lilerin, Çin, Vietnam ve Küba kurtuluş ve bağımsızlık mücadelesine eskidenberi derin bir sempatileri vardır.

SON OLAYLAR

17 - 18 şubat tarihlerinde Batı Berlin'de toplanan Enternasyonal Vietnam Kongresi ve Vietnam Mitingine karşı hazırlanan bir "karşı - miting"de Belediye Başkanı, halkı, "polise yardımcı olmağa" dâvet etmişti. Türkiye'deki Şahlanış Mitinglerinin eşi olan bu mitingde Rudi, 1 numaralı halk düşmanı ilân edildi. Rudi'ye benziyen bir genç ise az kalsın linç ediliyordu. Ertesi gün Springer'in gazeteleri daha da ileri giderek, "Berlinliler, öğrenci hareketleriyle mücadelede polisi yalnız bırakmamalıyız" şeklinde başlıklar attılar. Nazi gazeteleri de artık hergün Rudi Dutschke'yi manşete çıkarıyorlardı: "Dutschke, defol", "Kızıl Rudi defolup gitmezse, iç savaş çıkar" vb... Bu kışkırtmalar sonucunda, bilindiği üzere Rudi, odasında Hitler'in resmi asılı olan ve nazi gazetelerini okuyan bir genç tarafından vuruldu. Olayın, üç merkezin kışkırtmasıyla çıktığı ortada: Berlin Belediyesi, Springer tröstünün gazeteleri ve Naziler.

Bundan sonra olaylar hızla gelişti. Springer tröstüne karşı tahrip hareketlerine girişildi. Springer, başına geleceğin farkındaydı. Yayınevlerinin etrafını tel örgülerle çevirmişti. Buna rağmen camları kırıldı ve altı kamyonu devrilerek yakıldı. SDS ancak bundan sonra hareketleri kontrolü altına aldı. Gençlik, Berlin'de Teknik Üniversite'de toplandı. Dört gün, aralıksız olarak geceli gündüzlü devam eden toplantılarda hareketin sürdürülmesiyle ilgili hazırlıklar yapıldı.

Olaylarda polis, inanılmaz derecede vahşice davrandı. Paskalyada miting yapan solcu hristiyanlar, en küçük bir karşı koymada bulunmadıkları ve ellerini havaya kaldırdıkları halde, bayıltılıncaya kadar dövüldüler. 350 kişi tutuklandı. Tutuklananların serbest bırakılacağı haberi üzerine, arkadaşlarını almaya giden 20 öğrenci otomobili tevkifhanenin içine alınıp kapılar kapatılarak, içindekiler vahşice dövüldüler. Arabalar parçalanarak kullanılmaz hale getirildi. Buna karşılık öğrenciler, iki gece, Springer gazetelerinin çıkmaması için çalıştılar. Sokaklarda halkı toplayıp, olayları doğru biçimde anlattılar. Bildiriler dağıtıldı. Köln'de Springer'in şoförleri, matbaa işçileri ve daha sonra da polis, öğrencilerle işbirliği ettiler. Ancak diğer şehirlerde, Springer'in işçileri, sopalarla öğrencilerin üzerine saldırtıldılar.

Suikastten sonra bütün gençlik örgütleri, "Parlâmento - dışı muhalefet" adı altında birlikte çalışmaktadırlar. "Parlâmento - dışı muhalefet"in örgütlenmesi gündengüne gelişmektedir. 1 Mayısta, İşçi Bayramı vesilesiyle gösteriler için hazırlıklar ilerlemiştir. SDS'in "temel gruplar"ının işçiyle ilişkisi de güçlenmiştir. "Spiegel" dergisinin istatistiklerine göre, 30 yaşından aşağı işçiler arasında devrimci gençlik hareketlerine karşı yüzde 11 sempati artışı kaydedilmiştir. 1 Mayıs Mitingine en az 5000 -SDS'lilere sorulursa, 15 bin- işçinin katılacağı umulmaktadır. Esasen, 1 Mayıs Mitingi için uzun zamandanberi teorik çalışmalar yapılmaktadır.

Bu arada, Batı Berlin ekonomisinin bir tahlili hazırlanmıştır. "Parlâmento - dışı muhalefet", iktisadî tekliflerini açıklamıştır. Bu teklifler arasında, iktisadî yatırımları kontrol eden demokratik bir kurul, fabrikalarda işçi parlâmentoları vardır. Şimdi Berlin Belediyesi, nasıl yapıp da bu teklifleri görmezlikten gelecektir?

Bu gerçekler karşısında, Almanya'daki sosyalist gençlik hareketi için "âsi gençlik hareketi", "gençlerin sezme kaabiliyetiyle vardığı bir karşı koyma içgüdüsü" demek, gerçeğe aykırı düşmektedir.

Patronların emrindeki Bâbıâli basını için bu çeşit yorumlar normal karşılanabilirse de, sosyalist dergilerin bu yorumları vermesi yakışıksızdır; hattâ, sağcı Avrupa basınından bile geriye düşmek anlamı taşır. Gençlerin hedefi, Springer basınının afyonladığı halkı uyandırmak ve işçileri devrimci yönde örgütlemektir. Bu yolda başarılı adımlar atılmıştır. Önceleri Springer'in arabalarını yakan ve Vietnam bayrağı taşıyan gençlerden ürken halk, gittikçe onlara yaklaşmaktadır.

---

er-geç başlarına gelecek olan durum, budur.

WALL STREET NEDEN BARIŞ İSTİYOR?

Hanoi ile Washington'un, barış görüşmelerini başlatmak hususunda anlaştıkları duyulur duyulmaz Wall Street'teki işlem hacmi, bir oturumda, şimdiye kadar hiç görülmemiş bir miktar olan 2 milyar dolara ulaşmıştır. Bu, bütün 1967 yılı boyunca Paris borsasında görülen işlemlerin yüzde 20 üstündedir.

Bu fırlayış hemen hemen bütün değerlerde görülmüştür. Fakat bu muazzam fırlayıştan en çok yararlanan senetler, General Motors (otomobil), U.S. Steel (çelik) ve havacılık şirketleri gibi "sivil" iş yapanlarınkilerdir. Silâh ve diğer askerî malzemeyi imal eden şirketlerin senetlerinde de işlemler hızlanmış, fakat bu hız, diğerlerine göre çok düşük kalmıştır. Dow Jones'un sanayi senetleri endeksi, bir hafta içinde 840'tan 875'e yükselmiştir.

TAHMİNLER

Savaşın durmasıyla birlikte bir tereddüt devresi geçirilecektir -çünkü son yıllardaki ekonomik gelişme Vietnam savaşının bir sonucudur-. Bununla birlikte, Birleşik Devletlerde birçok sanayici ve bankacı, savaşın son bulmasını istiyorsa, bunun nedeni, siyasi ve askerî zaferden umudu kesmiş olmaları, doları tehdit eden enflâsyonun kaynağında bu savaşı görmeleridir. Barış görüşmelerinin çetin ve uzun olacağını ve muharebelerin daha bir süre devam edeceğini Wall Street'te bilmeyen yoktur. Fakat borsa simsarları, Asya'da barışın Amerikan ekonomisi ve maliyesi üzerindeki etkilerini daha şimdiden hesaplamışlardır. Onların taminlerinin şöyle olduğu anlaşılıyor:

Konjonktür: Son bir yıl içinde "Vietnam'dan sonraki durum" adı altında bir komisyon kurmuş bulunan Birleşik Devletler Ticaret Odalarına göre, geri tırmanma politikası benimsendiği anda belirebilecek bir ekonomik daralma kolaylıkla önlenebilecektir. Fakat silâh fabrikatörleri ile askerî nitelikteki havacılık ve uzay sanayii, askerî siparişlerdeki daralmanın yüzde 60'ının yükünü çekecektir. Bu daralmanın 1 milyon 400 bin kişinin işsizliğine yol açacağı tahmin edilmektedir. Kore savaşından sonra ekonominin intibakı sağlanırken ortaya çıkmış olan zorluklardan alınacak dersle Amerikan hükümetinin ekonomiyi canlandırmak için önceden bazı tedbirler alması gerekmektedir. Bazı vergilerin azaltılma-

sı, iskonto haddinin düşürülmesi, bazı bayındırlık işlerine girişilmesi gibi tedbirler alınmazsa deflasyonist etkiler önlenemiyecektir. Fakat bunlar alındığı takdirde korku yoktur. Amerikan Odalaı Birliğine göre, "Büyük toplum" politikasının ısıtılıp yeniden ortaya sürülmesinin tam zamanıdır. Bu amaçla girişilecek harcamalar hem ekonomiyi canlandıracak, hem de ırk ayırımı sorununa bir hal çaresi teşkil edecektir.

Kamu maliyesi: silâhlar susar susmaz askerî giderleri 20 milyar dolar kısmak imkânı elde edilecektir. İki yıl içinde gerçekleştirilmesi mümkün görünen bu kısma sayesinde bütçe açığı 10 milyar doların altına düşürülebilecektir.

Dış ödemeler: Asya'daki savaşın, dış ödemeler dengesinde 2.5 milyar dolarlık bir açığa sebep olduğu hesap edilmektedir. Savaş sonrasında Asya'daki askerî harcamaların yaratacağı dış açığı 1 veya 1.5 milyar dolara indirmek mümkün olacaktır. Bu miktar, 1967'deki açığın hemen hemen yarısı demektir.

Dolar: Amerikan maliyesinin, bu şekilde, iç ve dış açıklarının hafiflemesi, dolara güveni artıracak, altın üzerindeki spekülâsyonları azaltacaktır. Johnson'un son konuşmasından önce onsu 39 doları bulmuş olan altın, o zamandan bu yana, savaşın durması ihtimali üzerine, 37 doların altına düşmüştür.

Fiyatlar: Malî durumun düzelmesi enflâsyonist baskıları da azaltacaktır. Şimdi yılda yüzde 4 olan fiyat artış hızını düşürmek imkânı sağlanacaktır. Şimdiki hız, Birleşik Devletler'deki alışılmış fiyat artış hızının iki katıdır. Ekonomi üzerinde ciddi enflâsyonist baskılar vardır.

Fransa'da Karşı Casusluk

ÖLÇÜLER DEĞİŞİNCE..

Fransız "Karşı Casusluk Teşkilâtı" (DST), bir zamandanberi yeni bir doktrinin uygulamasına girişmiş görünüyor. Maurice Picard adında bir yüksek mülki memur, 18 marttanberi bu teşkilât tarafından sıkı bir şekilde sorguya çekilmektedir. Maurice Picard'ın sanık tutulduğu suç, Almanya ve İngiltere gibi, Fransa'nın başka bakımlardan sıkı ilişkiler içinde bulunduğu ülkelere Fransız hükümetinin politikası hakkında sır vermiş olmasıdır.

DST'nin uyguladığı bu yeni doktrine "mutlak karşı casusluk" denebilir. Bundan anlaşılması gereken, karşı casusluk faaliyetlerinin bütün devletlere yöneltilmesidir. Bu yeni doktrin, geçenlerde bir uçak kazasında ölen Fransız genel kurmay başkanı general Ailleret'nin "Revue de la Défense Nationale" dergisinde yayınlanan ve olay yaratan "Her yönde savunma" başlıklı yazısından bir ay sonra, gene bu dergide, DST müfettişlerinden J. - P. Mauriat'nın imzasıyla yayınlanan bir makalede ifadesini bulmuştur.

J. - P. Mauriat, bu yazısında şunları söylemektedir: **"Ülkemizin geçmişine ve geleceğine dair devamlı bir şekilde bilgi toplayan -Doğu, Batı ve Üçüncü Dünya ülkelerine ait- onbeş kadar yabancı istihbarat teşkilâtının en çok ilgi duyduğu şey, ülkemizin sınaî, ekonomik ve bilimsel işleridir."**

Bu sözlerin ve makalenin bütününün altında şu fikir yatmaktadır: şimdiye kadar, "Hür Dünya" vatandaşlarından biri Fransa'da casusluk şüphesi altına girdiği zaman, kendisinden, kibarca, ilk uçağa binerek Fransa'yı terketmesi istenmekteydi. Bundan böyle bu şekilde hareket edilmeyecektir.

Maurice Picard, gözde bir devlet memurudur. 61 yaşına gelinceye kadar Fransa'ya çeşitli hizmetleri olmuştur. Alman istilâsı altında Gestapo tarafından yakalanmış, Almanya'ya sürgüne gönderilmiştir. Fransa'nın en büyük nişanlarına sahiptir. Kendisine Légion d'Honneur nişanı, Mukavemet nişanı ve savaştaki yararlılıklarından dolayı başka nişanlar verilmiştir. 1966'dan itibaren de İçişleri bakanlığında sivil savunma hizmetlerinin başındadır ve işi dolayısıyla Milli Savunma bakanlığıyla ilişkileri olmuştur. Kendisi için talihsizlik de bu sıralarda başlamış ve DST tarafından göz hapsine alınmıştır. Almanya ve İsviçre'ye sık sık geziler yapması dikkatleri üzerine çekmiştir. Mart içinde DST'ye, Maurice Picard'ı sorguya çekmek yetkisi tanınmıştır.

HİZMET ANLAYIŞI

DST'nin işi zordur. Bu zorluk, Maurice Picard'ın önemli bir kişilik olmasından, inatçılığından ileri geldiği kadar, bilinçli veya bilinçsiz olarak bir batılı ülkeye sır vermek suçundan ilk defa bir insanın sorguya çekilmesinden ileri gelmektedir. Şimdiye kadar, yalnızca Doğu ülkelerine sır verenler sorguya çekilirdi. İçişleri bakanlığının koridorlarında, Maurice Picard'ın faaliyetlerinin daha çok Batı Almanya'ya ve İngiltere vasıtasıyla Amerika'ya yararlı olmuş bulunduğu, Maurice Picard'ın son İsrail - Arap savaşına ve bunun Fransa'daki yankılanmalarına özel bir dikkat göstermiş olduğu söylenmektedir.

Türkiye'de istihbarat servisleri, kapılarını CENTO ve diğer kanallarla NATO içindeki müttefiklerinin istihbarat servislerine açmış görünürlerken Fransa'nın takındığı bu milliyetçi tutumun önemi daha da artmaktadır.

Özellikle son onbeş gün içinde ortaya çıkan Mahmut Nedim Aksoy komplosu, Maurice Picard olayına Türkiye'de büyük bir anlam ve önem kazandırmaktadır. Türkiye'nin dış güvenliğini bütün yabancı ülkelere karşı korumakla görevli kuruluşların iç muhalefetlere karşı bir baskı aracı haline getirilmek istenmesinin sakatlığı gözler önüne serilmiştir. Fransızlar kendilerini Alman ve İngiliz istihbaratına karşı korurlarken, Türkiye'deki sosyalist hareketin bastırılmasını temel hedef almak, Türkiye'ye değil, her türlü sol gelişmeden veba gibi korkan Amerikan emperyalizmine hizmettir. Oysa istihbarat hizmetlilerinin görevi Türkiye'ye yarar işler yapmaktır.

NİCE NİCE I MAYISLARA

ADAM ŞENEL

BU DÜZENDE
İSA'DAN ÖNCE XX. YÜZYILDAN
İSA'DAN SONRA XX. YÜZYILA
NE DEĞİŞTİ KADERİNDE
AMA BİL Kİ
İSA'DAN SONRA XXI. YÜZYILDA
KADERİN BAŞKALARININ DEĞİL
KENDİ ELİNDE OLACAK KENDİ ELİNDE
SOSYALİST DÜZENDE

Ne değişiyor diye düşünür dururum hep insanlık tarihinde, İsa'dan önce XX. yüzyıldan İsa'dan sonra XX. yüzyıla, ne değişti insanlık tarihinde, ne değişti insanın kaderinde?

İSA'DAN ÖNCE XX. YÜZYILDAYIZ

İsa'dan önce XX. yüzyıldayız. Keops piramidi yükseliyor yerden göğe. Yüzbin köle, serf, işçi, ortalama 2,5 ton ağırlığındaki 2,5 milyonu aşkın taşı, on yıl süreyle üstüste koyuyorlar. Son taş, yerden 110 metre yükseklikte.

Kırk yüzyıl geçti o günden bugüne. Kırk yüzyıl sürece gene emekçiler taş üstüne taş koymaya devam ettiler. Ve sonunda Aya yükselen bu muazzam uygarlık meydana geldi.

Etrafıma bakıyorum. Piramitleri kat kat aşkın eserler. Ama ne kırbaç sesleri duyuluyor ortalıkta, ne "köle" sözleri.

Bir an için ümitleniyorum. Hür mü artık insanlar, bitti mi artık kölelik?

Ne gezer, ne gezer!

— Duymuyorsan görmüyor musun? Sağırlaşmışsan da kör değilsin ya. Görmüyor musun topraktaki, asfalttaki çıplak ayak izlerini aptal!

— Hakkın var. Sağırlaşmışım ama, şükür körleşmemişim daha. Görüyorum. Görüyorum.

Diye konuşuyorum kendi kendime, hırsımdan, yüksek sesle.

İSA'DAN SONRA XX. YÜZYILDAYIZ

İsa'dan sonra XX. yüzyıldayız. Tek tuğlasına elim değmemiş bir apartmanın altıncı katındaki odamdayım. Sabahın erken saatleri. Pencereden bakınca, geniş asfaltı harıl harıl temizleyen çöpçüleri görüyorum. Aşağıya iniyorum, seyyar satıcıların sırtlarında kasalarla, küfelerle dolaşıp, sebzeyi, meyvayı, kesilmiş odununa dek her şeyi, beylerin burunlarının dibine kadar taşıdıklarını görüyorum. Yürümeye ne gerek, canımın istediği yerde bir el işareti, dolmuş şoförünün bir adım yanımda durduğunu görüyorum. Hademeler, memurlar gelmeden pırıl pırıl yapmışlar daireyi. Bakıyorum yerler paspaslanmış, pencereler, masam silinmiş, lâvabolar, yüznumara temizlenmiş. Görüyorum. Zile basıyorum, hademe emrimde. "Bana bir çay getir, bir de sigara" diyorum. "Başüstüne efendim" der demez hademe, geçmiş canlanıyor gözümde.

Bundan tam 40 yüzyıl önce de, Firavun bir şey isteyince, "başüstüne" derdi köle, başının üzerinde getirirdi Firavun ne istemişse.

İster istemez şu soru geliyor aklıma: "Ben Firavun muyum be? O köle mi?"

— Sahi ben Firavun olsam ne yapardım?

— En pis, en zahmetli işlerimi kölelerime yıkardım.

— Şimdi ne yapıyorum?

— . . . .

— Peki neden sana "Efendi" deniyor da, ona "Köle" denmiyor? Gel bunun sebebini ara.

NE DEĞİŞTİ EMEKÇİ SINIFLARIN KADERİNDE?

Burjuva düşünürleri hürriyeti, köleliği kendi işlerine gelen şekilde tanımlayıp, sonunda "bak" diyorlar, "bu ölçüye göre hürriyet var, kölelik yok." Hadi be! O sizin ölçünüz. Ben gözüme inanırım, gözüme. Efendilik - kölelik yok da, bu çalışanların sefaleti, çalışmayanların rehaveti ne? Siz köleliğin sözünü kaldırmışsınız yalnızca, bizse köleliğin temelini yıkacağız mutlaka, mutlaka.

EMEĞİN SÖMÜRÜLMESİ KÖLELİKTİR

Köleliğin temeli ne? Araştıralım.

Emek, değer yaratır. Yarattığı değerin bir kısmı kullandığı hammaddeleri karşılar, bir kısmı kullandığı araçların yıpranma payını. Bir kısmı emekçinin harcadığı emeği karşılar. Gene de artan bir kısım vardır emeğin yarattığı değerde: Artık değer. Artık değerin varlığı 2 = 2 kadar kesin bir gerçektir. Aksi takdirde, bir üretimde üretilenler üretim için harcanana eşit olsaydı, bir fazlalık üretilmeseydi, uygarlık, insanın hayvan postu sarınıp, taş baltalar kullandığı çağda kalır, bir adım ilerlemez, bu muazzam mal ve araçlar birikmezdi. Artık değer kadar, artık değeri şeytanın değil, insanın, çalışmayanın değil, çalışan insanın meydana getirdiği de açık bir gerçektir. Artık değeri çalışanlar, yani emekçiler yaratır ama, çalışmayanlar, beleşçiler çöreklenirler üzerine. Müteşebbis, üretim sonucunda, yaratılan değerin bir kısmını hammadde, bir kısmını araçların yıpranma payı olarak ayırır. Emekçiye de yalnızca bir mal gibi satınaldığı emeğinin karşılığını verir. Bu miktar, emekçinin yarın da gelip kendi işinde çalışmaya mecbur olacağı kadar, bir günlük ihtiyaçlarını karşılıyacağı kadardır. Fazla değil. Ancak yeme, giyinme, barınma ve üremesine (kendisi ölünce yerine yeni emekçiler yetiştirmesine) yeter.

İşte bu yüzden tarihte emekçilerin ellerine ancak çalışarak yaşamağa mecbur olacak kadar değer geçer. Bunu zaruri ihtiyaçları için harcadıklarından, emekçilerde mal birikmez. Artık değer hep, üretim araçlarını tekellerine alan sınıflarda birikir. Zamanımız emekçisinin Mısır kölesinden biraz farklı oluşu, kendilerine uygarlık birikimi ürünlerinden, bir yerleri şişmesin kabilinden koklatılan şeylerden ibarettir. Zamanımızın fabrikatörünün konforu ile işçinin konforu arasındaki fark, Firavun ile kölesi arasındaki farktan az değil, belki kat kat fazladır.

SÖMÜRME VARSA KÖLELİK DE VARDIR

Sosyal kurumlar üretim ilişkilerinin eseridir. Nedir Firavunla köleleri arasındaki üretim ilişkisi? Binlerce kölenin çalışması, onların yarattığı artık değeri sömüren Firavunun kendisine çalışmadan mezar yaptırmasıdır. Yani kölelik kurumunun temeli, emekçinin artık değerinin sömürülmesidir. Çağımızın kapitalisti ile işçi arası ilişkiler de aynen Firavunla köleleri arası ilişki gibidir. Kapitalist, artık üç beş kölenin değil, yüzlerce, binlerce işçinin emeğini sömürme seviyesine gelmiştir. Kölelik kurumunun temeli, emeğin yarattığı artık değerin sömürülmesidir. Köle densin, serf densin, işçi densin, isimdeki ve kılıktaki değişmeler önemli değildir. Çağımızın toplumunda, köleliğin temeli olan sömürme vardır, o halde kölelik de vardır.

ARTIK DEĞER HÜRRİYETTİR

Artık değerin sömürülmesi kölelik ise, sömürttürülmemesi de hürriyettir. Hürriyetin öyle derin felsefi tanımlama-

işçiyi uyutan

Egemen sınıfların iktidarına karşı durmayan bir işçi hareketi, kanserden farksızdır. Amerikan sendikacılığı bütün sendika hareketlerini sarmağa çalışan bir hastalık ağı ise, onun Türkiye'deki çıbanı da Türk - İş'tir. Egemen sınıfların sultasını kabul etmiş olan bu örgütler, kapkaççı kapitalizmi korumaktan, emperyalizmin hayatını uzatmaktan yanalar. İçlerindeki devrimci sendikacıların dövdürmeleri bile, bunların artık, eni - konu birbirlerine benzediklerini gösteriyor. Türk işçi sınıfının Türk toplumunu daha demokratikleştirme yolunda sorumluluğunu yüklenmekte olduğu bir sırada, gitgide amerikanlaşma özentisi, Amerikan işçi sınıfının doğma koşulları ile Türk emekçilerinin pek farklı rollerini bilmemekten olduğu kadar, bazı sendika yöneticilerinin kendi yakın vadeli çıkarlarını pek iyi bilmelerinden ileri geliyor. Tarihsel bir görev yüklenen Türk işçisi, bu görevin mahiyetini iyice kavramak ve yeryüzünde 1 numaralı emperyalist devlet olan Amerika'dan "ihraç edilen" "kökü dışarda" sendikacılık anlayışına kapılarını kapamak zorundadır. Bilmek gerekir ki, doğuşunda kendine özgü tarihsel olaylarla etkilenen Amerikan işçi hareketi, bugün de, yeryüzünün üçte - ikisinde tutunmağa çalışan kapitalist düzenin aldatmaca bir koludur. Türk emekçilerinin izleyecekleri yol ise bambaşkadır.

Önce, Amerikan işçileri, endüstri devrimi sonucu değişen insan ilişkileri Amerika'da henüz izah edilmeden örgütlenmeğe başlamışlardır. Sendikaların kuruluş döneminde yazarlar, düşünürler ve işçiler, sadece sermayeci düzenin aksaklıklarının sözünü etmişler; bu düzenin genel bir tanımı yapılıp bilimsel bir çözüm yolu güç kazanmamıştır. Jack London'un (1876 - 1916) "Demir Ökçe", Upton Sinclair'in (1878 -) "Orman ve Petrol", Edward Bellamy'nin (1850 - 1898) "Geriye Bakış", Henry George'un (1839 - 1879) "İlerleme ve Sefalet", Henry Demerest Lloyd'un "Memlekete Karşı Zenginlik", John Rogers Commons'un (1862 - 1945) "Zenginliğin Dağılışı", Frank Morris'in "Ahtapot ve Kuyu", Ida Trabell'in "Standart Petrol Kumpanyasının Tarihi" ve Thorston Veblen'in "Aylak Sınıfın Teorisi" gibi kitapları sadece bozuk düzenin yüzeyde görünen bazı hastalıklarını ortaya koyuyordu. Bunların bir kısmı ibretle okunacak "klâsikler" bile oldularsa da, hiçbiri bir çıkış yolu gösteremiyordu. Örneğin, Upton Sinclair'in "Orman" adlı kitabı ne Afrika, ne de Hind ormanlarını anlatıyordu, Chicago işçilerinin hayatı hakkındaydı.

Gazete ve dergi faaliyetleri de küçümsenecek derecede olmamakla birlikte, bunlarda işçi hareketlerinin bilimsel izahına pek raslanmıyordu. Ne Kansas'da 1895'den itibaren yayına başlayan "Aklıselime Çağrı", ne de Kanada'da basılıp Amerika'da 100 bin satan "Wilshire's" dergisi, ne Wisconsin'de çıkan "Social Democratic Herald", ne de önce 1900'de Seattle'da, sonra da Toledo'da yayınlanan "Sosyalist" dergisi bunu yapabildi. Kurulan sendikalar, kapitalist düzenin dar sınırını kabul etmiş, onun yardakçısı olmuştu. Bunun sonucu olarak da sadece işverenle yüzeyde kalan birtakım pürüzler için mücadele ediliyordu, işverenin siyasal örgütü olan devletle değil. Devlet, işçinin üzerine yürüyen patronun milislerine polis ve askerî birlikleriyle yardım bile ediyorduysa da, Amerikan işçi sınıfı, Chicago ve Detroit gibi bazı endüstri merkezlerindeki bilinçlenmelere rağmen, bir amaçta birleşememişti. Amerikan işçileri kendi içlerinde parçalanmışlardı. Bir defa, Siyah - Beyaz ayrımı vardı. Kalifiye işçi - Basit işçi ayrımı da vardı. Kalifiye olanlar Amerika'da doğmuş, yetişmiş ve çalıştıkları alanlarda hüner kazanmış olanlardı. Basit işçiler ise, Avrupa'da 1848 ihtilâlleri, 1871 savaşı gibi olaylardan sonra Amerika'ya göç etmek zorunda kalanlar içinden çıkıyordu. Sendikalara eski işçiler egemendi. Yenileri aralarına almıyorlardı.

Bir yandan da dil ve din ayrılığı vardı. Katolik ve Yahudilere karşı bir tutum görülmekteydi. Prof. V. O. Key, Jr. "Politika, Partiler ve Baskı Grupları" adlı kitabında belirttiği gibi, daha 1956 yılında endüstri işçisinin üçte - biri sendika üyesiydi (s. 56). Egemen sınıflar, bütün bu

larına gitmeye gerek yok. Hürriyet, insanın, istediğini yapabilmesidir.

Şimdi bu imkânı, üretim ilişkilerinde inceleyelim: Emekçiye yalnız emeğinin bedeli ödenir, yarattığı artık değer ödenmezse, emekçi bu parayla ancak yeme, giyinme, barınma, üreme gibi zaruri ihtiyaçlarını karşılar. Bu yolda harcamaya mecburdur, aksi takdirde ertesi gün çalışıp geçimini sağlıyacak gücü toplıyamaz. Eğer işçiye, artık değerden bunun dışında bir miktar verilirse, işçi, artık onu istediği şekilde harcayabilir. İster eğlenir, ister o gün çalışmaz dinlenir, ya da istediği bir malı satın alır. İşte, hürriyeti sağlıyan şey, hürriyetin ekonomik temeli artık değerdir. Artık değer kimde, hangi sınıfta toplanmışsa, o hürdür. Yarattığı artık değer sömürülen kişi, ya da sınıf hür değildir, köledir. Ötesi yok! Kölelik, artık değerin sömürülüş derecesine göre az, ya da çok şiddetli olabilir. Bu bir derece farkıdır, öz farkı değil.

KİM HÜR, KİM KÖLE?

Zamanımızın işçi sınıfının da yarattığı artık değer sömürülüyorsa, işçi hür değildir. Fakat artık değer kendinde toplanan işverenler sınıfı hürdür. İstedikleri gibi yaşıyabilmekte, istediklerini yapabilmektedirler.

Bakmayın yasaların herkes hür ve eşittir dediğine. Hürriyet, insanın istediğini yapabilmesidir. Başkaları çalışmadan istediğini yaparken, siz çalıştığınız halde isteğiniz kursağınızda düğümleniyorsa, onlar hürdür, siz hür değilsiniz, kölesiniz. O kadar!

İŞÇİ SINIFININ HÜRRİYETİ SOSYALİST DÜZENDE

İşçi sınıfının hürriyeti, artık değerinin sömürülmesine bir son vermesine bağlıdır. Yani sosyalist düzenin kurulmasına bağlıdır. Kapitalizmde artık değeri sömürme sistemi, üretim araçlarını özel kişilerin özel mülkü yaparak sağlanır. Sosyalizm ise, üretim araçlarını topluma malederek, emekçilerin yarattığı artık değerin gaspedilmesini imkânsız kılar.

SONUNA GELDİ

Roma kölelerinin sayısının Roma askerlerinin sayısını aşmasıyla köle ayaklanmalarının kopuşu gibi, kapitalist düzen, proleter hizmetçilerinin sayısını, tarihte görülmemiş derecede arttırarak kendi kuyusunu kazmaktadır. Kapitalist düzen, İsa'dan önce XX. yüzyıla kadar kırk yüzyıl sürdü. Ama artık, ömrünün sonuna geldi.

NOT : Bu yazımın, demokratik kurallara uyulursa, nüfusun büyük çoğunluğunu teşkil eden emekçilerin, işçi sınıfı bilincine kavuşup kendi partilerine oy vereceklerini ve çoğunluk sağlıyarak iktidara ağırlıklarını koyacaklarını; fakat demokratik yol kendilerine tıkanırsa, zora ve baskıya başvurulursa, buna demokrasi filân denilemiyeceğini bildirmekten öte hiçbir amacı yoktur.

sendikacılık

Doç. Dr. Türkkaya Ataöv

ayrılıkları körükleyerek Amerikan işçi hareketini böldüler. Böylece, Amerikan işçi hareketi, yalnızca bazı işçiler için bazı işverenlerden birtakım haklar elde etmek amacıyla savaşan bir baskı grupu olmaktan ileri gidemedi. 1898'lerde de Amerikan ekonomisi ciddî bir kriz içine girip Amerikan kapitalizmi emperyalizm aşamasına erişince, egemen sınıflar, işçi önderlerine, denizaşırı topraklarla kuracakları sömürü ilişkileri sonucu büyük paylar vereceklerini belirttilir. Daha o sıralarda, endüstri işçilerinin önderi Samuel Gompers de, tarım işçileri ileri geleni Jerry Simpson da kapitalist düzeni kabul etmiş, Amerikan emperyalizminden paylar umuyorlardı.

Elli yıl içinde Amerikan sendikacılığı, yeryüzünde, genellikle tutuculuğun güçlü bir savunucusu oldu. Amerikan işçi hareketi içinde de emekçi sınıfları daha demokratik bir yola sokmak, sendika başkanlarını işçilere daha sorumlu duruma getirecek örgütü kurmak, Amerikan işçisine daha demokratik bir toplum yaratma yolunda tarihsel görevini benimsetmek ve adaletsizlikleri kökünden kazımak için çözüm yolları düşünülmedi değil. Amerikan İşçi Federasyonunun (AFL) içinde zaman zaman bu yolda eğilimler görüldüğü gibi, başka kuruluşlar da doğdu. Fakat Amerikan sendikaları, genellikle, Amerikan kapitalist - emperyalist sisteminin bir kolu olup, McCarthy'ci bir Soğuk Harp politikası izlemekte, özellikle az gelişmiş ülkeler sendikalarını ele geçirmeğe çalışmaktadırlar. Diğer ülkelere kabul ettirmek istedikleri sendikacılık anlayışı, Türk - İş'in de şampiyonluğunu yaptığı şu sözlerle özetlenebilir: kapitalizmi savunmak, emperyalizmle işbirliği yapmak, yabancı sermaye ile dostluk kurmak, işçiyi kendi haklarından habersiz halde tutmak, zamlar ve birtakım ödünlerle oyalamak, ekonomik ve siyasal bağımsızlık hareketine karşı ilgisiz kalmak, içte egemen sınıflarla işbirliğini yürütme sonucu bol paralı, patronlu ve bürokratik sendikalar kurmak... Bu amaçla Amerikan sendikaları, genellikle, casusluk örgütü CIA ve "yardım" örgütü AID ile işbirliği içinde, yabancı sendika hareketlerini yozlaştırmak ve onları uluslararası tröstlerin tamamlayıcı uydusu haline sokmak istemektedirler. AFL - CIA heryerde tutucu rejimleri desteklemekte, hattâ faşist darbelerle gerici rejimleri işbaşına getirmeyi bile denemektedir. Avrupa'da da tampon sendikalar kurdurmuş, tasvib etmediği örgütleri parçalama yollarını araştırmıştır.

Amerikan sendikacılığı, Soğuk Harbin kâr ortaklarındandır. Ne barış, ne de insan hakları için herhangi bir harekete katılmaktadır. Soğuk Harp aslında emekçi kütlenin sırtında ağır bir yük olduğu halde, Amerikan sendikacılığı ne silâhsızlanmada öncülük etmekte, ne de Vietnam savaşına cephe almaktadır. Aksine, Güney Amerika, Afrika ve Ortadoğu'da saati ters çevirmeğe, tarihi ters akıtmağa çalışmaktadır.

Amerika, kendi bünyesindeki hastalıklar arttıkça, savaş giderlerini çoğaltarak krizleri hafifletmeğe çalışmaktadır. Amerika'da, şu veya bu nedenle fabrikalardan çıkarılan işsizler hemen orduya ve Vietnam'a yollanmaktadır. Oysa işsizliği böylece önleme gayreti, aç kalmış bir şeker hastasına çikolata vermek gibi birşeydir.

Dünya, durmadan bir gelişme içindedir. Bu gelişmenin çizgisi "anti - kapitalist ve anti - emperyalist" bir çizgidir. Amerikan sendikacılığı da, Türk - İş de bu çizginin çok gerisinde kalmışlardır. Bu yüzdendir ki, geçen Türk - İş Genel Kurulunda Çetin Altan'dan yana çıkan işçimize inen yumrukları çalıştıran çark tâ Washington'larda dönmektedir.

TÜRKİYE'DE GREVLER

GÜL YAZGAN

Türkiye'de işçi sınıfının doğuşu ve işçilerin örgütlenmesi, XIX. yüzyılın ilk yarısına rastlar. XIX. yüzyılın ortalarına gelinceye kadar Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal yapısı derebeylik sistemine bağlıydı. Bunun yanında, sosyal bir sınıf olmasa bile, tarım işçilerinin XV. ve XVI. yüzyıllarda ortaya çıktığını görüyoruz. Daha XIV. ve XV. yüzyıllarda Silifke, Adana ve Suriye'den Avrupa'ya pamuk gönderiliyordu. Üretimin gelişmesi ve artması sonucu, özellikle Çukurova'ya işçi akımı da başlamıştı. Pamuk işçileri yarı - köylüydü. Toprak sahipleriyle aralarında feodal ilişkiler vardı. Örneğin kış tutmaları, emeklerine karşı altı batman tohum alırlardı.

XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti, önce Fransa ve İngiltere'nin, sonra Almanya'nın ekonomik ve politik ağırlığını duymağa başladı. Sanayi devrimini yapan Batı, Osmanlı ekonomisini çökertmişti. Feodal düzenden kapitalist düzene geçiş döneminde devlet hazinesi boşaldığı için yabancı krediler alınmaya başlanmış, Osmanlı İmparatorluğu bir yarı - sömürge devleti, bir pazar haline gelmişti. Çünkü, Batı sermayesi ile rekabet edebilecek bir kapitalist düzen seviyesine ulaşamamıştı.

Ekonomideki bu değişme ve geçiş, sosyal sınıflar üzerinde de etkisini gösterdi, sonuçta, mülkiyet bağları zayıflayan köylü şehirlere göçerek, amelelik yapmaya başladı. Öteyanda, yabancı sermaye akımının kendiliğinden ortaya çıkardığı bir işbirlikçi burjuvazi doğdu.

Osmanlı devleti, sanayide hayli geriydi. Baştakiler, ekonomi ve sosyal sınıflardaki bu âni değişmelerin ve gelişmelerin farkında değillerdi. Bu nedenle, alışılageldiği gibi, sadece savaş endüstrisine önem verildi, ağır sanayi ihmal edildi.

Daha sonraları, ulaşım ihtiyacı nedeniyle, Alman şirketleri tarafından demiryolları yapıldı, tarım, maden ve küçük endüstri işçilerinin yanında ulaşımda da sürekli çalışan bir işçi sınıfı doğdu.

Bütün iş kollarında ve iş yerlerinde çalışan işçiler aynı durumdaydılar. Ücretler çok düşüktü, hiç bir sosyal güvenlikleri yoktu. Emekli sandıklarına çoğunlukla giremiyorlardı. Hastalanan işçiler derhal işten atılıyorlardı. Ayrıca, birçok tesis ve şirket Alman, Fransız ve İngiliz sermayesi ile kurulduğu için, yabancı nüfuzu ve ekonomik baskısı altında eziliyorlardı. Devlet, kökü dışarda bir gücün emekçi halk yığınları üzerindeki baskı aracı haline gelmişti.

BİRLEŞME EĞİLİMİ

İşçilerin çıkarcı zümrelerce bu denli sömürülmesi, onları birlik fikrine götürdü. 1871'de, ilk olarak, "Ameleperver Cemiyeti"ni, sonra da, 1895'de, "Osmanlı Amele Cemiyeti"ni kurdular. Özellikle bu cemiyete üye olan işçiler, mutlakiyete karşı ayaklanmalarda önemli rol oynadı-

lar, Meşrutiyetin ilânında -1908- bir baskı grupu meydana getirdiler. Zaten, Meşrutiyetin ilânından hemen sonra işçilerin yurt çapında grevlere giderek haklarını istemeleri bu iddiayı doğrulamaktadır. Feodaliteden burjuvaziye geçiş döneminde işçiler burjuvazi ile birleşmekte, fakat burjuva egemenliği sağlandıktan sonra işçiler, birlikte hareket ettikleri sınıftan ödün istemektedirler. Bu nedenle, Türk işçi hareketlerinin başlangıcı sayabileceğimiz 1908 grevleri, belirttiğimiz açıdan, işçi sınıfının burjuvaziden "ödün koparma" hareketidir.

Ancak şunu belirtmeliyiz ki, Türk işçisi en son çare olarak greve başvurmuştur. Ve bir anlamda grevler, yalnızca ekonomik alanda kalmışsa da, Cumhuriyetin ilânından önceki hareketleri emperyalizme ve onun işbirlikçilerine yöneltilmiş hareketler olarak değerlendirebiliriz. Çünkü bu dönemde millî sanayi ve millî sanayici yoktu; büyük işletmelerin hemen hepsi, yabancı sermayeye aitti. İlk grev, 1872'deki Kasımpaşa Tersanesi işçilerinin grevidir. Üç aydır ücretlerini alamayan Tersane işçileri, durumu önce Bahriye Nazırına, sonra da Sadrazama bildirmişler, hiç bir olumlu sonuç alamayınca işlerini toplu halde bırakmışlardır. Grev başarı ile sonuçlanmış, hem birikmiş ücretlerini, hem de zam almayı başarmışlardır.

Aynı tarihlerde, Beykoz'daki deri ve kundura fabrikası işçileri de ücretlerini alamıyorlardı. Onlar da işlerini bıraktılar, ücretlerini grev yoluyla alabildiler.

GENİŞLEYEN GREVLER

1908'de ilk grev, Rumeli'de patlak verdi. Alatini Tuğla Fabrikasında çalışan işçiler, yüzde 50 zam istiyorlardı. İstekleri yerine getirilmediği için greve başvurdular.

Selânik'te iki tütün ticarethanesindeki işçiler yüzde 30 zam isteğiyle işlerini bıraktılar. Selânik'teki bu hareket, Varna'daki ticarethanelere sıçradı, işler durdu. Demiryolu işçilerine sıçramasıyla birlikte grevler, tehdit edici bir hal aldı.

Selânik Demiryolu işçilerinin başlattığı grev, Manastır hattından sonra Demirkapı, Metrobiç, Üsküp hattına yayıldı, bütün memur ve yol işçileri işlerini bıraktılar. Bulgaristan ve Edirne'ye kadar genişleyen harekete ağustos 18'de Aydın Demiryolu işçileri de katıldılar. Böylece grev, Anadolu'ya sıçramış oldu.

Anadolu Bağdat Demiryolu işçileri, "hayatlarına bir parça refah" getirilmesini Alman şirketlerine bildirdiler. İstedikleri, bir işçi derneğinin kurulması, yol işçilerine 3 kuruş, gündelikçi ve uzmanlara 4 kuruş zam, gece çalışanlara iki kat gündelik, hastalanan işçilerin işten atılmaması, sağlık şartlarının garantiye bağlanmasıydı.

İstek listesini, Alman Demiryolları Şirket Genel Müdürü Hüknen'e gönderdiler. İstekleri geri çevrildi. Bunun üzerine, greve devam ettiler.

"Memurin ve Müstahdemin Cemiyeti uhuvvetkâresi" grevle ilgileniyor, işçileri harekete geçiriyordu. Zaptiye Nâzırı Sami Paşa, Hüknen'le görüşmüştü. Hüknen de işçilerle ilgili olarak birtakım vaadlerde bulunmuştu.

Grev devam ederken, Türk işçilerinin istekleri Hüknen tarafından Alman Meclisine getirildi. Alman Meclisi, isteklerin reddine karar verdi ve grevin Alman şirketini zarara soktuğunu belirterek, şirkete tazminat ödenmesi gerektiğini bildirdi. Zaptiye Nâzırı Sami Paşa, tazminat ödemeyi vaadetti. Sonuçta işçiler, bu grevden hiçbir şey elde edemediler.

Alman Meclisinde alınan bir karar, bir başka ülkenin işçilerinin geleceğini ve çıkarlarını böylece etkilemişti! Bu durum, Osmanlı Devletinin gerek iktisadi, gerekse siyasi yönden ne derece bağımlı olduğunu göstermektedir.

GREVLERİN ANTİ - EMPERYALİST NİTELİĞİ

Tramvay işçileri de ağustos ayı içinde greve katılmışlardı. Grevin nedeni, işçilerin yöneticilerden memnun olmayışlarıydı. Şirket Genel Müdürü Perdirakis'in değiştirilmesini istiyorlardı. Ayrıca, aynı şirkette çalışan yabancı uyruklu işçilere göre Türk işçilerinin ücreti çok düşüktü. İttihat ve Terakki Fırkası olaya el koydu, Şirketle temasa geçerek, zam teminine çalıştı.

1920'de tramvay işçilerinin tekrar greve gittiklerini görüyoruz. İşçilerin bu hareketleri de yabancı yöneticilere ve yabancı işçilere karşı yapılmıştır. Tramvay işçilerinin grevlerini emperyalizme karşı bir direnme olarak kabul edebiliriz. Çünkü iktisadi nedenlerin dışında, yabancı işverenlere karşı bir mücadele yürütülmüştür.

1908'de, İzmir'deki tramvay işçileri, iş günlerinin 10 saate indirilmesi ve ücret zamlarının verilmesi için işlerini bıraktılar. Şirket-i hayriye -Boğaziçi Vapur Şirketi- 'de çalışan kaptan ve deniz işçileri, ücretleri çok düşük olduğu için zam istiyorlardı. İşlerini bırakınca, Şirketin yaptığı baskıya dayanamıyan İttihat ve Terakki Fırkası, grevci kaptan ve deniz adamlarının üzerine atlı polisler gönderdi, grevi kırmak istedi.

Grev sadece bir - iki iş kolunda kalmayıp, öteki iş kollarına da yayıldı. Adana'da iki pamuk fabrikası işçiler tarafından işgal edildi, fabrikanın yönetimi birkaç gün işçilerde kaldıktan sonra, baskı üzerine hareket bastırıldı, sonra da bütün işçiler işten atıldılar.

Orozdibak mağazalarında çalışan işçiler, ücretlerinin artırılması isteği kabul edilmeyince iş yerini terkettiler.

14 eylül 1908'de, Ereğli kömür ocaklarında çalışan işçiler, çalışma şartlarının çok ağır, ücretlerinin çok düşük olduğunu ileri sürerek ocaklara inmediler. Bu aylarda, sigara kâğıdı, havagazı, Reji tütün ve fırın işçileri de greve katıldılar.

İkinci Meşrutiyetin ilânından sonra, halkın büyük umudu içinde başa geçen İttihat ve Terakki Fırkası, bütün grev hareketlerine şiddet ve baskı ile cevap verdi. Yabancı sermayedarlar, Osmanlı Devletini kullanarak, grevleri kırmaya çalıştılar. 25 eylül 1908'de Kont Ostrog -Adliye Vekâleti Müsteşarı- 'un hazırladığı "Tatil-i Eşgal muvakkat-ı kanun tasarısı" kabul edildi. Kanunun 8. maddesiyle, sendika kurma ve grev hakkı yasaklanıyordu. İşçi yardımlaşma dernekleri dahi, sendikaya benzetildiği için, bu maddeye dayanılarak kapatılmıştı.

31 MARTTAN SONRA

31 Mart olaylarıyla işçiye baskı daha da arttırıldı, verilen işçi hakları fazlasıyla geri alındı. Bu arada, gerici ve kapkaççı basında işçiler aleyhine birçok yazı yazıldı, kamuoyu işçiler aleyhine çevrilmek istendi.

1910'da, bütün baskılara karşın, yeni bir grev dalgası ortaya çıktı. Reji, tramvay, terzihane, ayakkabı, deri işyerlerindeki işçiler zaman zaman işlerini bıraktılar.

30 ekim 1918'de Mondros mütarekesi imzalandı. Bu hava içinde işçiler, daha büyük bir sorunla karşıkarşıya idiler. Önce vatanın yabancılardan kurtarılması, yani emperyalizme karşı savaş verilmesi gerekiyordu. Buna karşın, bir yanda Kurtuluş Savaşı verilirken, öbür yanda işçiler İstanbul Hükümetine karşı grevlerle direniyorlardı.

1920'deki tramvay işçilerinin grevinden sonra, Cumhuriyetin ilân edildiği 1923 yılında Şark Şimendifer İşçileri greve gittiler. Bu hareketin kaynağı, 1920 yılıdır. 1920'de Demiryolları İdaresi, Fransızların eline geçmişti. Şirket, Türkleri "değersiz" ve "işe yaramaz" olarak görüyordu. Levantin adı verilen yabancı personel, her bakımdan üstün haklara sahiptiler. Fransız yöneticilerle Türk işçileri herhangi bir uyuşmazlığa düştüklerinde, kararı Fransız Konsolosluğu verirdi. Ücret indirimine itiraz hakları yoktu. Durum böyleyken, Şark Şimendifer Cemiyeti harekete geçti, istekleri kabul edilmediği takdirde greve gideceklerini bildirdi. Şartları şunlardı: Sekiz saat çalışılacak, asgari ücret 150 kuruş olacak; resmî tatil günlerinde ücret kesintisiz ödenecek; Millî Mücadele devam ettiği sürece, düşmana casusluk ve rehberlik eden yabancı uyruklular temizlenecekti.

Şirket, bütün bu istekleri reddetti. 18 kasım 1923'de greve gidildi. Grev on gün sürdü. Sonunda, Nafia Vekâletinin aracılığıyla son buldu. İşçinin istekleri kabul edilmişti.

Görülüyor ki bütün bu hareketler, ezilen bir sınıfın durumunu bir parça düzeltmesi, bir parça refaha kavuşması için yapılmıştır. Bu grevler, solcu bilinçten yoksundur. Zaman zaman anti - emperyalist bir nitelik taşımasına karşın, hiçbir zaman siyasî boyutlara ulaşamamış, ekonomik alanda kalmıştır.

(Gelecek sayıda, "Cumhuriyetin ilânından sonraki dönem" verilecektir.

ORMAN KÖYLERİNİN SORUNLARI I

Doç. Dr. Cevat Geray

I — GİRİŞ

Türkiye'de köylü nüfusun önemli bir çoğunluğu orman içinde, bitişiğinde, ya da yakınında -10 kilometreden daha az yakınlıkta- bulunan yerleşme noktalarında yaşamaktadır. Yaşantıları ve geçimleri ormanla çok sıkısıkıya ilişkili olan bu nüfusun orman varlığımızın gittikçe yok olmasında önemli bir etken olduğu herkesçe bilinmektedir. Ormanla ilgili bulunan köylerin yerleşme durumları, orman - köylü ilişkileri açısından önemli olduğu kadar, vatandaş - hizmet ilişkileri açısından da türlü sorunlar yaratmaktadır. 'Orman köylerinin yerleşme sorunlarına günlük küçük hesaplar ve oy endişesiyle değil, fakat daha gerçekçi ve uzun süreli bir yaklaşımla eğilmek gerekmektedir.

II — ORMAN KÖYLERİNİN TÜRKİYE BAKIMINDAN ÖNEMİ

1945 ve 1960 yıllarına ait istatistik bilgiler, köy muhtarlıklarından yüzde 57 gibi büyük bir çoğunluğunun ormanla ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu oran, 1945'te yüzde 54 olduğuna göre, zaman içinde, sözü edilen yerleşmeler sayısında hafif bir artış vardır. Sözü edilen muhtarlıklarda yaşıyan nüfus 1945'te 8.7 milyon iken 1960'da 10.8 milyona yükselmiştir. Bu nüfusun 6.2 milyonluk önemli çoğunluğu ormanın içinde, ya da bitişiğinde yaşamaktadır. 1945'te bu sayı sadece 2.6 milyondan ibaretti. 15 yıllık dönem içinde bu nüfus aşağı yukarı iki kat artmış bulunmaktadır. (Daha ayrıntılı bilgi için çizelge I'e bakılabilir.)

Köy İşleri Bakanlığı'nın yaptığı bir çalışmaya göre, köylerinin yarısından çoğu orman içinde ve bitişiğinde olan illerin sayısı 29'dur. 471 ilçeden 250'si bu durumdadır.

ÇİZELGE I
Ormanla İlişkisine Göre Köy Muhtarlıkları ve Nüfusları
(1945 ve 1960)

	Muhtarlık				Nüfus			
Orman ilişkisine	1945		1960		1945		1960	
göre muhtarlıklar	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Orman içi	3,042	8.9	5,093	14.4	1,101,514	7.8	2,355,067	12.5
Orman bitişiği	3,532	10,4	7,225	20.4	1,503,088	10.7	3,828,227	20.2
Orman yakını	14,329	34.6	7,930	22.5	6,169,037	38.3	4,653,847	24.7
Orman dışı	13,160	38.6	11,816	33.3	5,299,832	37.4	6,534,264	34.5
Bilinmeyen	2,069	7.5	3,318	9.4	658,895	5.8	1,535,315	8.1
Toplam	34,063	100.0	35,382	100.0	14,073,471	100.0	18,906,720	100.0

Kaynak: D.İ.E. Köyler İstatistiği, 1945 ve 1960 anket sonuçları

III — YERLEŞME AÇISINDAN ORMAN KÖYLERİ

Orman köylerinin kuruluş yerlerine göre özelliklerini belirten istatistikler yoktur. Fakat genel gözlemler ve bazı araştırmalar, orman köylerinin genellikle sırtta, vadide, ya da yamaçta kurulduklarını göstermektedir. Ormanlarımızın bulunduğu toprakların üçte birinin yüzde 15-20, geri kalan üçte ikisinin yüzde 20'den fazla bir eğim göstermesi bu gözlemi desteklemektedir. Balıkesir'deki toplum kalkınması deneme bölgesinde orman köylerinin ortalama eğimi yüzde 35, Bergama bölgesinde yüzde 26, Denizli bölgesinde de yüzde 20'dir. Deniz düzeyinden yükseklikleri de yukarıdaki gözlemleri doğrulayıcı niteliktedir. Bergama deneme bölgesinde ortalama yükseklik 550 metre, Trabzon, Tokat ve Denizli bölgelerinde 1000 metredir. Kastamonu'da orman köylerinin ortalama yükseklikleri 1200 metreyi geçmektedir.

Dağ ve orman köylerinin bir önemli özelliği de, bunların genellikle dağınık ve çok parçalı olmalarıdır. Gerçi, eldeki istatistikler toplu, ya da dağınık yerleşmelerden ne kadarının ormanla ilişkili olduğunu gösterecek biçimde düzenlenmiş değildir; fakat bazı araştırmalar ve bilimsel gözlemler bu gözlemi doğrulayıcı niteliktedir. Bunlarla ilgili birkaç örnek verelim: Kastamonu deneme bölgesindeki rakkamla dört muhtarlık 19 mahalleden kurulmuştur. Ortalama olarak, muhtarlık başına 5 mahalle düşmektedir. Bu mahallelerin 5'inde hane sayısı 5'den az, 6'sında 6 ile 10, öteki 7'sinde 10 ile 20 arasında olduğu anlaşılmaktadır. Bazı mahalleler arasında 25 kilometre uzaklık bulunduğu, bazı köylerde aynı muhtarlık içinde yaşadıkları halde bir yılda bir defacık birbirini görmemiş olan köylüler bulunduğu yolunda örnekler verilebilir. Köy İşleri Bakanlığı Orman Köylerini Kalkındırma Dairesine göre, toplum kalkınması deneme bölgesindeki 53 köyde 105 mahalle bulunmaktadır.

Gelecek sayı: "Orman ve Dağ Köylerinde İnsan ve Doğa İlişkileri"

DOGU SORUNU AGALIK - ŞEYHLİK VIII

Dr. İsmail Beşikçi

B — DİL - EĞİTİM - SİYASAL İLİŞKİLER ve TOPLUMSAL BÜTÜNLEŞME

Daha önceki kısımlarda gösterdiğimiz gibi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da halkın eğitim seviyesi çok düşük olup, konuştuğu dil büyük ölçüde Kürtçedir. Bu bakımdan bölgede, dinî köklü alevî - sünnî farklılaşması bulunduğu gibi, Türk - Kürt farklılaşması da vardır. Ve yine yukarılarda ifade ettiğimiz gibi, son zamanlarda alevîler Kürtlerle, sünnîler de Türklerle birlikte anılmakta, yani birbirleriyle bütünleştirilmek istenmektedir. Halbuki Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki Kürtlerin büyük bir kısmı sünnîliğin şafii mezhebindendir. Yine, daha önce de belirttiğimiz gibi, çevrede özellikle pilli radyolar büyük ölçüde gelişmektedir. Gerek Türkçe bilip bilmeme durumu, gerek Türkiye radyolarının etki alanları gözönüne alındığı zaman, bu yurttaşların, Kürtçe yayın yapan yabancı istasyonları dinliyecekleri muhakkaktır. Zira bizim, göçebe bir Kürt âşireti üzerinde yaptığımız çalışmada Ankara ve Van radyolarının hiç dinlenmediğini, Tahran, Erivan ve Bağdat radyolarının Kürtçe yayınlarının sıra ile yüzde 35,1, yüzde 51.3, yüzde 5.4 oranında dinlendiğini tesbit ettik.

Bütün bu bilgilerin ışığı altında, Doğu ve Güneydoğu illerimizde kurulan çeşitli radyo istasyonlarının pratik ne gibi bir amacı olabilir? Bu radyo istasyonlarının esas amacı, halkın, Kürtçe yayın yapan radyolara itibar etmeyip Türkçe yayın yapan istasyonları dinlemesidir. Fakat Türkçe bilmiyen, büyük ölçüde Kürtçe konuşan bir vatandaş topluluğu için Türkçe yayın yapan ve hiç bir eğitici rolü bulunmayan radyo istasyonlarının değeri nedir?

DOĞA'NIN ve AĞANIN TUTSAKLARI *(Fotograf: OTYAM)*

Sosyolojik bakımdan dilin önemi, sosyal gruplar arasındaki haberleşmeyi ve anlaşmayı sağlayıp sosyal hareketliliği artırmada ortaya çıkmaktadır. Sosyal hareketliliğin sağlanması ise toplumun dışarıya açılıp farklılaşması, dış faktörlerle bütünleşmesi ve modernleşmesi bakımından çok önemlidir. Yine yukarda adı geçen araştırmamızda belirttiğimiz gibi, bizzat Kürt dilinden dolayı bu bütünleşme daha ziyade Ortadoğu toplumlarıyla olmaktadır. Bugün Kürtler, daha ziyade Türkiye'de -2,5 milyon-, İran'da -1,5 milyon- ve Irak'ta -yarım milyon- bulunmaktadır. Özellikle Irak'ta büyük bir siyasî kudret haline gelmeye başlamışlardır. Bu bakımdan, Muzaffer Erdost'un "Şemdinli Röportajı"nı büyük bir dikkatle ele almak gerekmektedir. Daha ziyade bir inceleme karakteri gösteren bu çalışmanın sonucu her ne kadar Türkiye'nin İran ve Irak sınır boyunu ilgilendiriyorsa da, bazan iç kısımlarda da etkisini duyurmaktadır.

Bu incelemede, Şemdinli bölgesinin toplumsal ve ekonomik yapısı ele alınıp, özellikle Osmanlı İmparatorluğunun son zamanlarında ve Birinci Dünya Savaşında bölge üzerinde çeşitli yabancı devletlerin çıkarlarının çatışması, bu arada dinî faktörlerin ve aşiret zihniyetinin bu çıkarlar uğruna çatışma alanına sokulması, 1926 Şeyh Sait, 1929 - 1930 Şemdinli, Ağrı, Erciş; 1937 Dersim isyanları ve bu çatışmaların toplumsal ve ekonomik yapıya olan etkileri gösterildikten sonra, bugün olup bitenler etraflı bir şekilde analiz ediliyor. Yazara göre, Şemdinli bölgesinde kültür ve sosyal yapıyı şekillendiren esas kaynak Türkiye'de olup biten olaylar, Türkiye'nin eğitim ve kültür stratejisi değil, Türkiye sınırları dışında geçen birtakım aktüel olaylar ve merkezi dışarda olan bazı haber kaynaklarıdır. Hemen hemen hepsi de kuzey Irak ve İran'da geçen bu aktüel olayları belirtmeden önce bölgenin genel sosyal karakteri üzerinde birkaç söz söylemek yerinde olur.

DEVLET KOMŞULUĞU YERİNE AŞİRETLERARASI KOMŞULUK

Bölgede siyasal sınırların tam belirmemiş olması veya ırmak, dikenli tel, sınır taşı gibi belirgin siyasal sınırların bulunmaması, adıgeçen bu ülkelerdeki çeşitli aşiretleri gerek kültürel, gerek sosyal, gerek ticarî ve gerekse askerî olarak daima karşı karşıya getirir. Öteyandan, ayni arazi ve coğrafya koşullarının, ayni sosyal ve kültürel faktörlerin, ayni ekonomik olanakların, bu ülkelerin Türkiye'ye sınır olan bölgelerinde de aynen devamı, maddî olarak böyle bir sınır olsa bile, sosyolojik bakımdan bunun varlığını hükümsüz kılmaktadır. Dolayısıyla komşuluk, akrabalık, ticarî ilişkiler sınır tanımadan, gayrıresmî olarak da aynen devam eder.

(Devam ediyor)

SINIF ÜNİVERSİTESİNDEN HALK ÜNİVERSİTESİNE

ZEKİ ÖZCAN
(Roma'dan)

Son birkaç ay içerisinde İtalya'da kendini gösteren öğrenci hareketi, önce Torino Üniversitesinin işgali ile başladı. Hareketin düşünce olgunluğu bakımından hazırlığı birkaç yıl öncesine uzanmaktadır. Torino olaylarının hemen ardından hareket, ilkin Floransa ve Roma'ya, buradan da bütün İtalya üniversitelerine yayıldı. Üstelik genel seçimler arefesine rastlatıldığı için, kamuoyunu şiddetle etkilemekte ve üniversite yöneticileriyle öğretim üyelerini köklü bir yeniliği kabule zorlamaktadır. Sorun çok yönlüdür. Biz burada, yalnızca, hareketin temelini teşkil eden düşünce yönüne değineceğiz.

Demokratik bir düzende, düzenin halkalarını oluşturan kurumlar da demokratik olmak zorundadır. Bir ülkede ordu ve üniversite, halkı yansıtmıyorsa; yani eğitim politikası, toplumsal yapıda yerini almış sınıfların çoğunluğunu kapsamıyorsa, demokrasi biçimsel olmaktan ileri gidemez. Bugün İtalya'da üniversite, yapısı itibariyle, bu görevi yerine getirmekten çok uzaktır. Üretim ve yönetim faaliyetine katılan sınıflardan yalnız birinin gereklerini amaç edindiğinden, genç kuşakları kendi yolunda biçimlendirmekte ve eğitim aracılığıyla toplumsal sınıflar arasında eşit bir âhenk sağlıyacağı yerde, bir sınıfın diğeri üzerindeki baskısının en canlı örneği olmaktadır. İtalyan kültür çevreleri, böyle bir üniversite anlayış ve yapısını, "sınıf üniversitesi" diye adlandırarak, modern - halk üniversitesinden kesin bir şekilde ayırmaktadırlar.

SINIF ÜNİVERSİTESİNİN ÖZELLİĞİ

Sınıf Üniversitesinin en belirgin özelliği, iktidar alanında kendisini göstermektedir. Yalnızca profesör, öğretim faaliyetinin etken bir öznesidir ve 'mutlak'tır. Öğrenci ise hiç bir yetkisi olmıyan, bu faaliyete katılan, basit ve edilgen bir nesne olmaktan ileri gitmez. Toplumun uygar ve siyasî haklar tanıdığı, yeterliğine inandığı üniversite öğrencisi, okuduğu öğrenim kurumlarında kişiliğe bile sahip değildir. Çünkü bilimi, salt öğreten bilir! Öğrenci, denetleme yetkisinden yoksundur. Bunun sonucu olarak ne öğrenci ve ne de asistanlar için üniversite yönetim organlarına -profesörler kurulu, senato vb.- katılma hakkından söz edilebilir. Modern eğitbilim, öğretenle öğrenen arasında ilişki eşitliğini öngörür. Özneler arasında bir iktidar ilişkisi değil, görevler ayrımı ilişkisi bulunmak gerekir. Oysa Sınıf Üniversitesinde tek egemen, öğretendir. Öğrenci sadece izler ve kendinden isteneni yapmak zorunluğundadır. Bu tür eğitim kurumlarında gerçek anlamda eleştiri ve araştırma özgürlüğüne yer yoktur. Öğretim programı, dışarıdan zorla kabul ettirilmiştir öğrenciye. Seçime yer veren derslerin sayısı çok azdır. Sınav ve not verme yöntemi amaca götüren araçlar olmaktan çok, çoğun amaçla karıştırılmıştır. Öğrencinin kişisel değeri, verilen notla ölçülür. Böylece sınav ve not, öğrenimi amacından uzaklaştırır bir öğe durumuna gelmiştir. Sınav usulleri sert ve korkutucudur. Öğrenci sanki, işlediği bir suçun cezasını ödemektedir. Böyle bir ruhsal yapıyla eğitilen öğrenci, herşeye karşı ilgisizdir; çoğu zaman dersleri bile izlemez. İlgilendiğinden değil, zorunlu olduğu için ders dinler. Sınav korkusu, imza almak zorunluluğu veya yapılacak başka birşeyin olmaması, sınıfları öğrencilerle doldurur. Bu tür üniversitelerde öğrenci, hiç bir zaman, davranışlarının sorumluluğunu yüklenme alışkanlığını edinemez, hayatta başarıya ulaşmak için sadece itaat etmek gerekliliğine inanır. Gütme ve güdülme ilişkilerinde, denetleyerek katılmanın ana bir ilke olduğunu bilmez bile.

Sınıf Üniversitesinde akrabalık sistemi geçerlidir (baronluk ya da kültürel mafya). Geleceğin bilim adamlarını yetiştirmek için kürsülerde görevlendirilen asistanlar, akrabalık, dostluk, siyasal ve ekonomik çıkarları ölçüt alınarak seçilir. Sınavlar yapılır sözde, gazetelere önceden ilânlar verilir. Ama bu, danışıklı bir döğüştür. Bilim, böylece, tek bir sınıfın tekeli altına girer.

Bilimsel araştırmaları toplumun gerçek ihtiyaçları değil, toplumsal bilimler alanında kişisel ve siyasal şeref, teknik bilimler alanında ise yalnız üretim çıkarları yönetir. Bu şekilde dönen bir çark, hep "yurt" ve "ulus" sözleriyle maskelenir. Oysa böylesi bilim adamları sadece sözde ulusun hizmetindedir; aslında, ya kendi çıkarına, ya da bir azınlığa hizmet eder.

Konunun genişliği nedeniyle, Sınıf Üniversitesinin ancak birkaç yönünü incelemekle yetiniyoruz. Bu tür öğrenim kurumlarının yapısını kavrayabilmek için, kuruluşlarını, faaliyetlerini, kamuoyu üzerindeki etkilerini ayrı ayrı incelemek gerekir.

HALK ÜNİVERSİTELERİ

Halk Üniversiteleri ise toplumu yansıtan eğitim kurumlarıdır. Amacı, toplum hayatına kültür yoluyla katılmak, çağımızın gerektirdiği ekonomik ve siyasî insanı yaratmaktır. Halk Üniversitesi -başka bir deyimle Yeni Üniversite-, hayatın kendisidir. Büyük toplumun küçük bir örneği olan üniversite, aynı zamanda ülküsel'i temsil eder ve toplumda beyin görevini yapar. Bu açıdan alındığında,

(Forum - 29)

öğrenciyle başka bir meslek sahibi arasında hiç bir fark yoktur. Çünkü ikisi de fayda yaratır, ulusal üretime ve bunun düzenlenmesine katılır.

İktidar sorunu, eğitbilimin ilkelerine uyar. Öğrenim faaliyeti, öğrenenle öğretenin aynı derecede etken olmasını öngörür. Profesör, son sözü söyliyen 'mutlak kişi' değildir. Gerçi üniversitenin belkemiğidir ama, buyurmaz, sadece düzenler. Başka bir deyimle, tek başına karar veremez; öteki öğelerle birlikte kararın alınmasına katılır ve ancak demokratik yoldan alınan kararlara karşı koyabilir. Bu ilkenin doğal sonucu olarak, öğrenciler, bir yandan üniversite yönetim organlarına katılırken, öte yandan, günlük derslerden bilimsel araştırmalara kadar, her türlü eğitim faaliyetine etken olarak katılmak zorundadırlar. Görüldüğü gibi, öğrenci, üniversite topluluğunda vazgeçilmez bir öğedir, bir kişiliği vardır ve üniversite faaliyetlerinin gerektiği gibi yürütülmesinden sorumludur.

Yeni düzende öğretim proğramı dışarıdan kabul ettirilmez, kişisel ilgi ve yeteneği gözönünde tutar. Sınav ve not verme bir amaç değil, amaca götüren araçlardır. Bunun sonucu olarak da öğrenci, sınavda verilen notu kabul etmemek yetkisine ve hakkına sahiptir. Sınavlar açık yapılır. Sınav kurullarında öğrenci temsilcileri bulunur. Bu temsilciler, not takdirinde yetkili olmamakla beraber, sınavın gerekli şekilde yaplıp yapılmadığını denetlerler. Örneğin, iki soruyla sınıfta bırakma ilkesi yer almaz artık. Tanınan diğer bir hak da, profesörü reddedebilmektir. Nitekim, not takdirine yetkili kişinin, sınav sonunda hukuki hüküm ve sonuç doğuran bir karar alması, reddinin de mümkün olmasını gerektirir.

Geleceğin bilim adamlarının yetiştirilmesi konusunda Yeni Üniversite herhangi bir kadro sınırlaması tanımaz. Bilimsel mesleğe alınmada tek ölçü, kişisel yetenek ve başarıdır. Bilimsel araştırmada ise bu ölçü, bizzat bilimin kendisi ve toplumun ihtiyaçlarıdır. Bu demek değildir ki bilimsel araştırma, toplum ihtiyaçlarıyla sınırlandırılır. Ama bilim her zaman 'insan'ı amaç edinir.

Sadece bir fikir vermek amacıyla, incelenmesi gereken öteki sorunların birkaçını saymakla yetineceğiz: üniversitenin mali kaynakları ve genel yapıyı belirlemede etkisi; üniversitenin hükümet ve siyasal organlar karşısında durumu; iş esasına dayanan kurumların üniversite yapısında yer alması; öğrenci kuruluşları; öğrenci hareketleri, örgütlenme ve haklarının elde edilmesinde savaşma yolları.

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ

İnsan için kutsal, yani yoklanması yasaklanmış hakikat yoktur; dünyada en değerli şey düşünce özgürlüğüdür; iç ya da dış hiçbir kuvvet, hiçbir iktidar, hiçbir dogma aklın sürekli araştırma çabasını sınırlayamaz.

Jean Jaures

İnsan haklarına saygı duyulmayan; öğretimsiz, işsiz, bilisiz milyonlarca insanın "sermaye diktatörlüğü"nün eline baktığı geri kalmış toplumlarda en korkulan şey, "düşünce özgürlüğü"dür.

Sermaye diktatörlüğü, donuk bir toplumu öngörür. Kimse kıpırdamamalı, düşünmemelidir oralarda. Verilenlerle yetinilmeli, sabredilmelidir. Din, tam bir araçtır böyle bir toplum yaratmak için: "İnsan, eşit yaratılmamıştır. Beş parmağın bir olmamasının elbette bir 'ilâhi' nedeni vardır. Ve yeryüzü bir sınav yeridir. Allah, verdikleriyle kullarını ölçmektedir. Kim verilenle yetinmekte, kim başkaldırmaktadır. Bunlar bir bir, melekler tarafından saptanmaktadır. Yarın "ahret" gününde hepsi bir "mizan"a vurulacaktır. Onun için, insan haddini bilmelidir; dünya malına kendini kaptırmamalıdır. Çünkü bu dünya geçicidir. Asıl olan öteki dünyadır!"

Bu mudur dinin insanlara telkin ettikleri, aslında? "Beşikten mezara kadar okuyun" derken, bunu mu kastetmiştir Muhammet? İsa'nın amacı, üçbeş kişiye hizmet etmek miydi?

Değildi ama, "sermaye" ne yapıp yapıp, tarihin her çağında, "din"i tekeline alıp, bir "afyon" gibi kullanmasını bilmiştir. Bütün bunların sonunda varılan formül şudur: "Dünyanın malı dünyada kalır; dünyada olduğum sürece bende kalsın, benden sonra da çocuklarıma..."

Ahmet Köklügiller

Bunun için, insan düşüncesinin dondurulması, dinle yapılan telkinlerin, başka "cezaî müeyyide"lerle desteklenmesi gerekir. Buna uygun bir "hukuk düzeni" kurulmalı, buna uygun bir "demokrasi" peydahlanmalıdır.

Onlar çok iyi bilirler ki, öbür özgürlükler "düşünce özgürlüğü" çevresinde kümelenmiştir. Yeniliğin tohumu, tepkinin çekirdeği düşüncede filizlenir. Düşüncesiz eylem olmaz. Onun için, düşüncenin tarlası, düşüncenin kökeni olan "us" körletilmeli, birtakım "dogma"larla sınırlandırılmalıdır. Öğretimden, usa, mantığa, bilime uzanan eğitimden onun için hoşlanılmaz geri kalmış toplumlarda. Uyanık öğretmen, onun için sindirilmeye çalışılır.

Çeşitli görünüşteki sermaye düzenleri, kalıbına uydurulmuş birer "ortaçağ surları"ndan başka bir şey değildir düşünce özgürlüğü için. Değişmeyen temel amaç, düşüncenin çevresindeki kalın duvarları biraz daha kalınlaştırmaktan ibarettir. Büyük ozanlar, büyük yazarlar, büyük sanatçılar ve ülkücüler bunun için kovalanmış, izlenmiştir. Dünyada hiçbir, büyüklük katına yükselmiş insan yoktur ki, sağlığında, düşünmesinden korkulmuş olmasın..

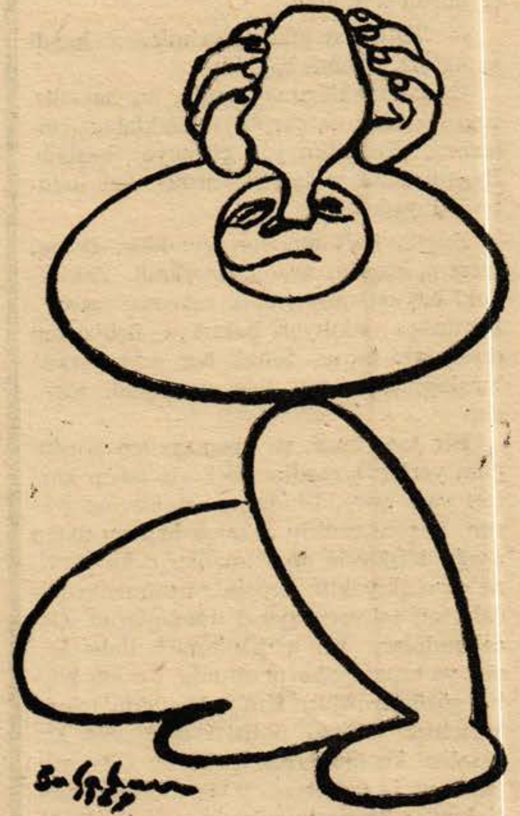
Çevrenize bakınız. Öteden beri "yönetici" olanların, sömürmekten başka bir kaygısı bulunmayanların en çok korktukları şey, şu Anayasa cümlesidir: "Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir; düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilir ve yayabilir."

Korkuyorlar; çünkü toplumdaki uyanış, insan haklarına açılmış bu aydınlık pencere ile başlıyor. Yüzyıllardan beri düşünceyi kısıtlayan "hüküm"ler, ilkkez böyle geniş kapsamlı bir Anayasa ilkesi ile aydınlığa kavuşturulmuştur. Bu, karanlığın sona ermesi, sermaye diktasının yerini gerçek demokrasiye bırakması demektir.

Bu pencere kapatılamayacaktır. Polis ve candarma sayısı ne kadar çoğaltılırsa çoğaltılsın; ne kadar baskı tasarıları hazırlanırsa hazırlansın, düşünceye kilit vurma çağı geçmek üzeredir.

YAŞANTIMIZDAN SANATIMIZIN ÇIKIŞI V

BALABAN

"SU İÇEN"

ALTINCI HAFTA

Ömrümde ilk olarak, dâvacı sıfatıyla duruşmaya girdim.

Bundan altı ay kadar önce ayakkabılarım çalınmıştı. Günün birinde polisler, hırsızı yakalayıp bizim eve getirmiştiler. Kapımın önünde duran jipi ve polisleri görüverince epeyce korkmuştuk. (Çünkü elimden, dilimden, gözümden ve sair âzalarımdan hiç bir suç sâdır olmadığı halde, iki de bir alıp götürüyorlardı beni. Tutsak olarak çıkarıldığım duruşmalarda, yargıcın da ne soracağını bilemiyordum tabii. Kimi duruşmada, yaptığım bir resim içindeki polisleri gösterip: "Bu mengeneyi sen mi yaptın?" diye sorarlardı. Kimi resimlerimde üçgen şeklindeki bir dağı Sıtalin'in bıyığına benzetirlerdi. Daha bundan yirmi gün önce, yaptığım öküz resimlerinin boynuzlarını orağa benzetmişlerdi! "Yaptığın resimlerde öküzlerin boynuzları orağa benzerse ne olurmuş?" demeyin. "Yavaş yavaş orak - çekiçe döner"miş!)

O gün Adliyede sıramı beklerken, tutsak kaldığım yılları ve yargılandığım günleri düşlendim. En çok, öküz resimlerimin boynuzlarına, çocuk ellerimin orağına, tutsaklığımın karasabanına dolaşıp örülüyordu düşüncelerim.

Saat 11.30'da girdik duruşmaya. Tutuklu olarak getirilen ve sanık yerine dikilen kişi, insan kılığından çıkmış, bir âdembaba olmuştu. N'olmuştu bu delikanlıya? Benim ayakkabılarımı çaldığı için, dama tıkılmıştı ya... Hay allah belâsını versindi benim ayakkabılarımın! Çalmasa olmaz mıydı peki? Aç köpek fırın deler, demişlerdi.

Karamsar düşüncelere dalmıştım.

— "Adın ne?.."

Yargıç bana soruyordu. Gözlerim, düşten uyanır gibi, sanıktan yargıca kaydı.

— "Bu adamı tanır mısın?.. Senin ayakkabılarını çalan bu mu?.."

Onu, altı ay kadar önce, evimin önünde polislerle beraber gördüğümü, çalarken görmediğimi söyledim. Yargıcın "Kapıyı nasıl açmış?" sorusuna da,

— "Bizim kapı her zaman açık durur. Affedersiniz, eğer böyle bir hırsızlık olacağını bilseydik, kapalı tutardık..." dedim.

"Kabahat bizde" diyecektim az daha... Orası duruşmaydı, diyemedim. Savcı, herzamanki korkancalı kalıbı içinden öylece bakıyordu adama.

Adliyeden eve gelir gelmez, hemen bir "Su içen" resmi çizdim. Ne ilgisi vardı duruşmayla su içenin? Köy yerinde, korkan bir çocuğa, elekten su içirirlerdi. Sanıkla su içenin derinden derine bir ilişkisi var mıdır diyeceğiz?.. Bunu tam olarak yanıtlıyamıyacağım şimdilik.

YEDİNCİ HAFTA

Son günlerde düzenlediğim tablo taslaklarım, hiyeroğlifleri ansıtıyordu bana. Yasanladığım düşünceyi yüze çıkarmak için, evde ne kadar resim kitabı varsa, içlerinden hiyeroğlif kitabelerin fotograflarını bulup taradım.

Çalışıp uğraşırken, aradığımı bulmuştum galiba: Hiyeroğlif alfabe, bir resimcil yazıydı. Baktım bu dönemdeki arınıp nakışlaşan resimlerime; gitgide hiyeroğlife yaklaştığını gördüm. Baktım hiyeroğlifin resimcil harflerine: Öküz başı, ayağı ve kuyruğu. İnsan başı, eli, ayağı ve gövdesi. Araçlardan karasaban, boyunduruk, yaba, tırmık, balta ve kazma. Daha buna benzer birçok, budanıp harflendirilmiş şekil...

Yazı adına, ben bu alfabeyi bilmediğim için okuyamam. Ama resim adına, bu kitabeleri biz sanatçılar, üçbin yıl öncesi yazılmış olsa da okuyabiliriz. Çünkü, şimdi üstüne bastığımız toprakların altından çıkarılan bu yazıtlarla köylümüzün yaşamı arasında benzerlik var. Bundan ötürü ben, bir Türk olarak, hiyeroğlifin resim görünümünü okur gibiyim. Ve hiyeroğlifik bir maya ile, resimlerimin bir kısmını yoğurabilirdim. Örneğin, Hikmet'in resmini bir görünümle düzenlemeyi düşündüm.

Ertesi gün, oğlumun resminin taslağını şöyle düzenledim: Muşambanın sağ köşesine bir fotoğraf yapıştırır gibi yerleştirdim çocuğun başını. Altına sırayla, yaşantısında geçen önemli anıları resmedip, hiyeroğlifik bir biçimde düzenlemeyi tasarladım. İşte bu şekilde bir insan resmi, kaşıyla gözüyle değil sade, yaşantısıyla da benziyecekti. Ve tasvirlerde, o resim kiminse, muşambanın üst köşesinde kendi sûreti, altındaki hiyeroğlifik resimlerde de onun yaşantısı okunacaktı.

SEKİZİNCİ HAFTA

Hiyeroğlifik bir düzenle resim yapmaya doyamamıştım. Oğlumun resmini bitirir bitirmez, "Babam Hasan Çavuş"unkine başladım. Babamın resminde tüm köylü babalarının yaşantısı okunacaktı, hiyeroğlif bir **yazıt gibi: Köylüler çiftçi**dir; babam da çiftçiydi. Köylüler askere gider; babam da askere gitmiş, savaşmış. Köylüler vurur, dama düşer; vurulur, ölürler. Babam da vurdu, dama düştü; ve vuruldu, öldü encâmında.

Ben babamın resmini yaparken, kar üstüne kar yağıyordu. Arada bir dışarıya bakıp, odunsuz kalanları düşünüyordum. Kalemimin umurunda değildi ne kar ne tufan, durmadan resim çiziyordu. Bir ara karım, yakınarak içeriye girdi. Karı kısmının derdi biter mi? Başımı kaldırmadım bile. Hele kalemim, hiç aldırış etmiyordu. (Baba acısı her şeyden beterdi çünkü.)

— "Şu karın yağışına bak!" dedi karım.

"Yağarsa yağsın," dedim içimden.

— "Biz bu kış aç kalırız. Donarız. Ölürüz..."

— "Hani sen, ben resim yaparken konuşmıyacaktın?" diye çıkıştım karıma. "Hani açlıktan söz etmiyecektin? Kış gününde donmaktan, hele ölmekten söz açılır mı hiç!.."

Karımı susturduktan sonra, yine başladım resim çizmeye. Kadın kişi, bir süre durdu duramadı:

— "Kiracılar çıkıyor evimizden; haydi aç kalma, donma bakalım!.."

Önce kulaklarıma çarpan bu havadis, sonra kalemime çarptı. Kulaklarım çınlarken, kalemim yan çizmeye başladı. Başımı kaldırıp baktım dışarı: kar üstüne kar yağıyordu.

Bugün haftanın son günüdür. Başım sersem, ellerim avanaktır şimdi. Yukarıdaki beş on satır yazıyı, zara-zor yazdım. Durdukça sıkılıyor, baktıkça üşüyorum dışarıdaki kara. Şimdi her şeyi burada bırakıp, şöyle bir dolaşmak geldi içimden.

Bir saat önce, şu pencereden gördüğüm yerlerde gezdim: Öfkeyle basıp karları yara yara, Uludağın eteklerine çıktım. Başımı çevirip arkama baktım üsten aşağı: köşklerle apartımanların keyiflerine diyecek yoktu; hepsi de uzatmışlar bacalarını, salıvermişlerdi dumanlarını. Gecekondular, her zamankinden daha küçük ve eziktiler karın altında. Uzakta köyler gözüküyordu: Kış uykusunun içinde kıpırtısız. "Şimdi öküzler damlarda, karasaban kuruluklarda saklıdır. Odalarda tezek ve is kokuları..." diye düşündüm. Yakında: "Apartımanların içi kaloriferlidir..." Daha beride: "Gecekondular titreşmektedir..." Baktım, Resimli Ev de şuracıktaydı: "İçinde çocuklarım üşümüştür," diyip hemen eve döndüm.

DOKUZUNCU HAFTA

Açlık sofuluğu bozar, demişler.

Ressam kısmı tabelâ boyar mı hiç? Boyadık işte: Bu haftayı, 6 metrekare büyüklüğündeki iki resimli tabelâyı yapmakla geçirdim. Bunlar için alacağım para önemli değildi. Yapıp yerlerine taktıktan sonra, bana para verecek olan adam ortalardan kayboldu. Artık emeklerime değil de, bir haftalık günümü boşa harcadığıma yanıyordum. Dün, cumartesi günü, en az on sefer uğramıştım dükkâna. Bana verdikleri karşılık, en ucuzundan, "Biraz önce geldi. Şimdi çıktı. Pazartesi gelecek, sen de gel, al paranı!" oldu. Pazartesi ne zaman gelirdi! Hemen şimdi, sobaya atmıya bir tek odun bile yoktu... Bir süre yutkunup bekledikten sonra, yüzümü kızartıp, dükkânın ortağı olan öğretmenden 10 lira para istedim. Vermedi, parası yokmuş. Olur ya... Öğretmen olan bir âdem bakkalcılık oynarsa elbet yalan söylerdi, şaşmadım.

O gün yerde kar vardı; insanlar geçtikten sonra, hemen kapatıyordu. "Ne kötü!" diye düşündüm. "Dünyada iz bırakabilmek ne güç şey!.."

Eve gelince, çocuklar kapının önünde karşıladılar beni:

— "Baba, para aldın mı?"

Bendeki cevap gayet kısa:

— "Haayır!"

(Devam ediyor)

DÜŞÜNCELER-SERGİLER

kaya özsezgin

Son aylarda Ankara'da açılan sergileri yakından izlediğim halde, oların pek çoğu üzerine yazmak, resimler üzerinde yeterince söz etmek gereğini duymadım; daha doğrusu o sıradan sergiler, yazmaya itmedi beni.

Resim sanatını, bir "boş zamanları değerlendirme" aracı olarak benimsediklerini eylemleriyle de iyice kanıtlayan o sergi sahiplerini kınamamak elde mi? Genel anlamıyla sanatın kişinin yaşamında önüne geçilemez bir istek, bir bakış ve yorumlama biçimi, bir duyarlık özümlemesi, öz ve biçim yönünden hiç değilse bir eğilim getirmedikçe gerçek işlevini kazanamıyacağı ortadadır. Artık iyice bilinmelidir ki, bizim gibi az gelişmiş ülkelerde sanat, boş zamanları dolduran eğlenceli bir iş, bir zaman öldürme serüveni değildir, olmamalıdır. Ve sanatın bütün kolları gibi, resmin de, yaşamakta olduğumuz toplumda görüş ve beğenileri geliştirme, eğitme, olgunlaştırma yolu diye benimsenmesi ve değerlendirilmesi gerekir. Öbür türlüsü, pek ilkel bir yöntemle, görüş ve beğenileri yozlaştırmak, bir tutarsızlık karmaşası yaratmak olur ki, toplum bu olumsuz tutumdan ancak zarar görür. Resim sergilerini gezen seyircinin amacı "eğlenmek" olmadığına göre, sanatçının da seyirciye eğlendirici şeyler sunması beklenemez. Eğlendirici işler, belki kısa bir süre oyalar bilisiz çoğunluğu ama, işlevsiz olduğu için etkileme süresi geçerli değildir, çabuk unutulur, sanat heveslilerinin arada bir andıkları konu olmaktan öteye geçemez.

BİR SERGİ

İki başarılı sergisi oldu son ayların, Bunların ilkini, geçtiğimiz ayın ilk yarısı içinde, Devlet Güzel Sanatlar Galerisinde Dinçer Erimez açtı. Erimez'in resimlerini daha önce görmemiştim. Yurt dışındaki sergilerden birkaçına katıldığını, bu yılın başarılı genç sanatçısı seçildiğini biliyordum. Resimlerini bir arada, bir serginin olanakları içinde izlemek, Erimez üstüne birtakım somut, tanımlayıcı düşüncelere varmayı gerektiriyor. Belirli bir yol tutmuş, üstelik bu yolda kendinden iyiden iyiye emin, kararlı işler koymuş ortaya. Biçimleri duyarlı bir ortamda istiflemek, bu istiflemeyle uyarlı, başat bir renk anlayışı uygulamak, Dinçer Erimez'in belirli özelliği olarak dikkati çekiyor. Geniş, ayrıntıdan ayıklanmış biçimlerin figürle ilişkilerini yitirmeden, o figürün sağlam yapısının bir ögesi olarak, biçimleri, belirgin sınırlayıcı çizgilerle (conture) birbirinden ayırıyor, böylece de sağlam bir desen esprisine varıyor. Espri sözcüğünü rastgele kullanmıyorum. Resimde desenin sağlam olmasıyla, belirli bir kişiliği kanıtlaması, birbirini bütünleyen bir eğilimin iki ayrı cephesidir; biri öbürünün amacıdır ister istemez. Ama çok zaman bu bütünlüğün iki cephesini bir kişilik içinde birleşmiş göremezsiniz. Dinçer Erimez'in resimlerini oluşturan çizgi örgüsünde bu bütünlüğün esprisini bulabildim ben. Birkaç resminde, bu çizgi 'naiv' bir tutuma dönüşüyor. Erimez'in çocuk resimlerine, çocuğun düşünce evrenine bir ilgisi, tutkunluğu var sanıyorum. Ama gene de resimlerinin tümü için bu yargıyı genelleştirmek yanlış olur tabii. Sonra, kara rengi ustaca kullanıyor, tuvalin geniş yüzeyi üzerinde duyarlıkla değerlendiriyor Dinçer Erimez. Pencereli kompozisyon, belki de serginin, duyarlık yönünden olduğu kadar, kara rengin değerlendirilişi, eflâtun ve yeşili haklı çıkarışı açısından da en ilgi çekici resmi. Küçük renk kabartıları, fırça izleriyle yoğunluğu ezmesini, tek rengin etkisine öbür lekeleri ortak etmesini biliyor sanatçı.

BİR BAŞKA SERGİ

Başarılı sergilerin ikincisi, gene geçtiğimiz ay Fransız Kültür Merkezinde ilk sergisini düzenleyen Nevin Zahal Tollu'nun. Nevin Zahal'in resimlerinde, Akademideki öğrencilik yıllarının izleri, etkileri var. İlk sergisini sunan bir sanatçı için bundan daha doğal bir şey olamaz. Biçim yönsemeleri, figür deformasyonları hep öğrencilik yıllarının araştırıcı ürünleri, çalışmaları. Ne var, bu çalışmalar, araştırmalar, anlatım yönünden kişisel birtakım çıkışlara dayalı gene de. Birlikte çalıştıkları hocalarının, Dikmen'in, Tollu'nun, Günal'ın, Berkel'in kişiliklerine yenilmemiş Nevin Zahal. Tam tersine o etkileri bir yerde kişiliğin süzgecinden geçirmek gibi, değme öğrencilerin pek de beceremiyecekleri bir işin üstesinden gelebilmiş. Bu yönüyle sanatçı ve yaratıcı gücünü ortaya koymuş bir kez Nevin Zahal. Daha da önemlisi, figüre bağlı kalmakla, katı, kuralcı bir resim anlayışına da bağlı değil; sınırlı bir kişiliğin savunmasını yapmıyor resimleri. Belki ilerde bu resimlerinin tüm dışında şeyler de yapacak ama, bu kişiliği, ona gerçekten güvenilir bir yol izlemede öncülük edecek besbelli. Ayrıca, resimleriyle bir dünya görüşü, bir insan yorumu da getiriyor şimdiden. Figürler, mutsuz, ezik, bunaltılı kadınların, simgesel bir sunuluşu sanki. Kızıla kaçan yanık kırmızılar, sarılar, bu simgesel dünyaya ayrı bir tad getiriyor.

Sergide birkaç da soyut, taslak niteliğinde yağlıboya var. Bunları sergiye neden koyduğunu anlıyamadım. Yukarıda andığım resimleri yanında, bunlar - deyim yerindeyse - çerez gibi kalıyor. Üstelik soyut açıdan yeterli, güçlü şeyler de değil onlar.

Başarılı sergilerden söz ederken, umut ışıkları getiren bir başka ressamı, Güzel Sanatlar Galerisinde suluboya resimlerini sergileyen Hikmet Duruer'in adını da anmalıyım. Suluboya malzemenin olanaklarını derlitoplu bir anlayış içinde değerlendiren, bu tutumuyla güzel resimler ortaya çıkaran Duruer, resim sanatında yeni bir ad. Bu sergiyi, başka sergilerin izlemesini dileyelim.

kim ozan?

ömer faruk toprak

BİR değişim geçiriyoruz. Bir değişim yaşıyoruz biz. Mayası toplumculuk olan, yeni bir içeriğe girdi dünyamız. Bu dünyanın içinde kurtuluş savaşları yapan, kurtuluş savaşlarını yürüten ulusların yurtsever aydınları, halkına şarkı ve bayrak olan ozanları var. Ağır çekiler altında ezilen insanoğlunun tek tek alın çizgilerini, gözlerinin derinliğindeki anlamları, Hiroşima'da yaşananlara paralel bir sınırda durarak, dizelere dökenler görünmeğe başladılar. Üçüncü dünyayı biliyorsunuz. Az gelişmiş ülkeler bunlar. Özgürlüğü işitmişlerdi, ama yaşamamışlardı. Şimdi kara elleriyle, tırnaklarıyla koparıp alıyorlar en doğal haklarını. Kolay olmuyor bu. Çok sert, çok hain, çok kurnaz sömürücüler var karşımızda. Ateşlerin üzerinden yürüyoruz. Yana yana varacağız yeni humanizmanın sentezine. Bizim için acı gerçek şurdan başlıyor: Toplumsal tarihimizi açarsanız, özgür yıllarınız, bağımsızlık savaşımız çok uzakta değildir. Belki de, Üçüncü dünyanın ulusları arasında ilk kurtuluş savaşını yapan biziz. Bizim, ayışığında dar yollarda, saman çöpleri üzerinde kağnılarla başlattığımız savaş, aynı zamanda ulusal, aynı zamanda evrensel edebiyatın ilk örneklerini de getirmiştir. Başlangıçta karıncalar gibi hareketli, ama onlar kadar ilkel bir çalışmamız oldu. Bu hızlı dönem, onbeş yıl sürdü. Çok renkli, çok zengin bir folklor kaynağından yararlanmağa, daha doğrusu, bir bileşime varmağa hazırlanırken, ağır bir baskı çağına girdik. Bütün yurtsever sanatçılar, özellikle ozanlar, yirmi yıl süre ile sert dişliler arasında buldular kendilerini. Yermeler, karalamalar devam ederken ölenler oldu, uzun aralıklarla susturulanlar oldu. Onların anıları, birgün gelecek konuşturulacaktır, konuşacaktır. Yaşama serüvenleri, yapıtları daha iyi anlaşılacak, değerleri ölçüsünde üne kavuşacaklardır.

ULUSAL Kurtuluş Savaşını koparıp aldıktan, zincirleri kırmağa başladıktan sonra, tekrar, usul usul, geri kalmış ülke koşullarına girdik. Oysa hepsini kazanmıştık biz bunların. Şimdi tekrar halkımızın öz haklarını, folklor değerlerini, altıyüz yıllık yaşantısı içindeki şiir serüvenlerini ulusal bir pota içersinde eritme vakti gelmiştir. Bunu yapacak ozanlar bekleniyor. Eminim, aramızda böyle ozanlar vardır. Adlarını bildiklerimiz, ya da hiç duymadıklarımız...

Bir gaz lâmbasının sarı ışığında oturup, başı avuçları arasında düşünen, beyaz kâğıtların üzerine halk aşkını döken, sesini işitmediğimiz ozanlar, bir Kongo gecesinin saz damlarını yaşıyorlardır yüreklerinde. Ülkemizin koşullarını biliyorsunuz. Ne zordur olanaklar elde etmek! Ne zordur çaresiz kalmak, sesini duyuramamak! Sanat gücü taşıyan ozan adayları, birgün gelir, parçalarlar bu dar çerçeveleri, şiirlerini yayınlamağa başlarlar, ün kazanırlar.

OZAN olmak, Yirminci yüzyılın ikinci yarısında toplumsal sorunları bilmekle başlıyor ilkin. Çağımızın gerçeklerini, halk yararı açısından incelemez ve bir yargıya, bir bileşime varamazsanız, şiir bir falcılık kulübesine girer, afyon çekmeye başlıyan bir kişinin düş ve görüntü evrenine götürür sizi. Salt güzellik peşinde, salt süslemecilik değil ozanın işi. Halkı getirmeli, halk tutkusunu getirmeli yapıtlarına. Önce ülkesini tanımalı, ülkesinin her köşesindeki insanları öğrenmekle başlamalı görevine. Yaşama denemelerinden geçerse, uyuşukluğu kırar, çağının dramından yeni sentezler çıkarır. Sert zamanları yaşamanın tadını, küçük çerçevelerden sıyrıldığını açıkca söylemelidir. Büyük bir çağ, yeni bir çağ bizimki. Kendini yeniden kurabilir, yeniden tazeleyebilir bugünkü ozan.

Bakın, şimdi size, yanlış yol tutan ozanları anlatacağım. Bizim formalist ozanları bir bir

düşününüz. Yabancı ozanların bir dönemdeki hayat kesitlerine bakıyorlar, bunların şiirlerinin tümünü değil, beş - on tanesini okuyorlar, beğeniyorlar şiir serüvenlerini ve hemen açıyorlar kalemlerini. Bakıyorsunuz bizim yirmibeş yıllık, onbeş yıllık ozanların öyküsüne: beş yıl Baudelaire - Mallarmé, üç yıl Whitman, üç yıl Lorca, iki yıl Apollinaire, beş yıl Eliot -eski deyimle söyliyelim- taklit edilmiş. Bazıları, saydığım yabancı ozanların hepsini, bazıları yalnız bir - ikisini öykünmüş. Bu, yalnızca bir dönem olsa da bitse, değil mi? Hayır, bütün ömürlerince sürüyor bu kopyacılık. Şimdi yirmi-beş yıl geçmiş diyoruz ya, içinde bulunduğumuz Türkiye, o ozanlar için bilinmiyen bir ülke hâlâ. Onu yalnız biçimsel yönden biraz tanıyorlar. Örneğin, küçük bir Orta Anadolu ilinde birkaç yıl oturuyor da, oranın yaşamına girmiyor, girmek istemini göstermiyor. İnanın ki, ayakları hâlâ yurt topraklarına değmiyor, havada kalmayı yeğ tutuyor. Şiir dünyamızda, böyle ozan tipleri epeyce vardır. Bunlar, üç aşağı - beş yukarı, bir dönemin paralelinde sıralanırlar. İnsan kuşkuya düşüyor: Acaba bu ozanlar, yaşadıkları ülkenin gerçeklerini niçin anlamak istemiyorlar, Türkiye için azıcık sorumluluk duygusu taşımıyorlar? Ben bunlara "rahat insanlar" diyorum.

ŞİMDİ tekrar, yeni sömürgeciliğe karşı çeşitli alanlarda açtığımız savaşa gelelim. Zengin ve geniş bir kahramanlık kaynağından ışık uzatıyor halkımız. Bir orkestrasyon şiirine malzeme olacak, ulusal renkli folklorumuz var. Destanlarımız, kendi atmosferine girecek, kendi üslûbundan hareket edecek ozanları bekliyor. Fikir alanında, üretim ilişkileri alanında yapılan tartışmalara ozanlar katılmaz, halka cesaret örneği vermezlerse, yobazlara arka çıkan yeni sömürgecilik taraflıları yenilemez, az gelişmişlikten kurtulamayız.

Türkiyemizin bugünkü sorunları üzerinde düşünürken, tartışmaları izlerken, ozana verdiğim önem şurdan geliyor: Kendim de ozan olduğum için, ozandan yana olmak, ozanın sosyal görevi bulunduğu inancımı ileri sürmek doğal bir hakmış gibi geliyor bana. Ama benim, bu konuya ötedenberi sımsıkı sarılışım duygusal bir itişle olmuyor. Şiir örnekleri, ozan kişiliğindeki efsaneler, eski Türk edebiyatından bugüne kadar, edebiyatımızda en geniş yeri tutar. Ozanlarımız, yüzyıllardır, ağlayıp gülen halkımızın duygularını, serüvenlerini söylemişler, yazmışlardır. Düz yazı türlerimizin örnekleri, şiire oranla hem çok azdır, hem de etki yönünden yeni yeni güçlenmektedir. Bundan ötürü, çok zengin Türk şiiri geleneği iyice açılmamış, iyice incelenmemiş durumda, kapalı kutuda yatmaktadır, diyorum. Bu zengin kaynağa girilse, yabancı ozanları kopya etme hastalığı bırakılsa, gerçekten ulusal, gerçekten humanist bir Türk şiiri kurulacaktır. Yeni bir açıdan, toplumsal değerler açısından, Türk Edebiyat tarihi düzenlenirse, gerçek ozanların halkımızın sevgilisi olduğu daha iyi anlaşılır.

Yabancıları kopya eden biçimci ozanlarımızın nasıl, şu kadar yıl sonra, bir çıkmazda oldukları görülüyorsa, birtakım ilkel koşullar içersinde Halk şiirimizin, Divan şiirimizin yolunu tutanların da kötünün kötüsü yazdıkları, bugün iyice bilinmektedir. Şiirin, ülkemizin geniş folklor kaynağından hareketle çok sesli, renkli ve zengin, ulusal bir bileşime varmak olduğu bilinci ozanlarımıza yerleştikçe, şiir dünyamız, içine katlanan karanlıktan, kötümserlikten sıyrılacak, yaşamı güneşli bir aydınlığa çıkacaktır.

Aşık Ali İzzet ile Konuştum

M. Nuri Ayvalı

Cahit Öztelli, "...Artık günümüzde nasıl divan edebiyatı ömrünü tamamladı ise, halk edebiyatı da, kendini besleyen çevrenin ortadan kalkması dolayısıyla divan edebiyatı gibi devrini tamamlamış, ortada üç beş taklitçi kalmıştır" diyor. (Türk Dili, sayı: 190)

Halk ozanı, halkın ozanıdır. Halk var olduğu sürece, halk ozanı da olacaktır. Anadolu'da yaşayan Türk halkını kim, ne zaman ortadan kaldırdı? Cahit Öztelli, halk yok ki, onun ozanı olsun, demeye mi getiriyor?

Anadolu'da, gürül gürül uyanan; neden yoksul, sayrı, yolsuz, okulsuz olduğunun bilincine varmağa çalışan, sorunlarına çözüm yolları arayan 32 milyon halk vardır. Bunu "yok" diye inkâr etmek, "güneş yoktur" demek gibi birşey oluyor.

Halk ozanı, halkını söyler, halkın öncüsüdür bir bakıma da. Anadolu'da 32 milyonluk bir halk olduğuna göre, onun ozanları da vardır. Mahzuni'ler, Maksudî'ler, İhsanî'ler, Kul Hasan'lar, Çırakman'lar, Veysel'ler, Ali İzzet'ler, Fermanî'ler, Derdi Derya'lar, Kul Ahmet'ler, Efkâri'ler, Müdamî'ler, Ferahi'ler... halk ozanı değil mi? Nerede bir "Halk Ozanları Günü" tertip edilse, nerede bir "Âşıklar Şöleni" düzenlense, halk, susamışcasına onları dinlemeye koşuyor. Kitapları, pilâkları onbinlerce satılıyor; vardıkları kasaba ve köylerde el üstünde taşınıyorlar âdeta. Bu ilginin nedeni ne? Demek ki halk, onların sazında, sözünde kendisini buluyor ve zevk alıyor.

Yalnız, eski halk ozanları ile günümüz halk ozanları arasında duygu, düşünce ve eylem bakımından bazı ayrımlar vardır. Dünün Karacaoğlan'ı hemen hep "Elif" demiş, Ferhat'ı "Şirin" demiş, Tahir'i "Zühre" demiş; ama bugünün halk ozanı bunun gereksizliğini ve kendisinin görevinin bu olmadığını anlamış, içinden yetiştiği ezilen halkın dertlerini dile getirmeye başlamıştır. Cahit Öztelli'nin "Halk ozanı kalmadı" diye ortaya çıkması, kendisinin, halk ozanını ve şiirini gül-bülbül edebiyatı olarak anlamasından ileri gelmektedir belki de!

Âşık Ali İzzet'e sordum:

— "Cahit Öztelli senin hakkında Türk Dili'nde bir yazı yazdı, herhalde okumuşsundur. Ne diyorsun?"

Alaylı alaylı güldü:

— "O, bal gibi gericidir! Bektaşi olmadığı için bizi ve şiirlerimizi anlayamaz. Herkesi karalamayı alışkanlık haline getirmiştir. Konya Âşıklar Bayramında 'Cenneti âlâ kerhane midir?' şiirimi okuduğum zaman, 'Oldu mu bu, Ali İzzet? Burası müslüman yerdir' dedi. Ama gene de, herkes benim şiir kitabımı kapıştı."

Ali İzzet, İhsanî'yi de sevmiyor, "Çok yalan söyler" diyor. "Meselâ" diyor, "bir yerden gidiyoruzdur; yanımızdan bir kalantor geçer; 'Kim bu, İhsanî?' derim, 'Falanca Bakanın müsteşarı', der. Bir başkasını sorarım, 'Bilmem kimin hususi kalem müdürü' der. Halbuki tanımaz bile. Reklâm hastası. Tıpkı, sizin Kasım Gülek gibi."

Ama reklâmın gerekliliğine de inanıyor Âşık Ali İzzet.

— "Propaganda önemlidir, Allah bile propaganda ile oluyor" diyor.

— "Şimdiye kadar kaç kez tutuklandın?"

Şöyle bir düşünüyor, dalıyor ve anlatıyor:

— "Şimdiye kadar üç-dört kez tutuklandım. İlki, 1941 yılına rastlar. Köyün muhtarına:

Köyü harap etti baykuş ötüyor,
Hırsızlar başkanı şekavet muhtar.
Padişahlar gibi alıp satıyor,
Memleket düşmanı hıyanet muhtar.

diye başlayan bir şiir yazdım. Muhtara, adamları bunu haber vermişler. Muhtar bunun üzerine, 'Ali İzzet, komünist propagandası yapıyor' diye ihbar etti. Beni attılar dama. Şahitler geldi ifade vermeye, 'Evet efendim, Ali İzzet bize geldi, ben bir Urus partisi kuruyorum, size de biner lira para vereyim, benim partiye kaydolun, dedi. Biz de kabul eder göründük ve biner lira parasını da aldık' dediler. Hâkim bana sordu, 'Ne diyorsun Ali İzzet?' Ben de, 'Öyleyse efendim, biner liramı geri versinler' dedim. Tabii dipsiz, başsız yalan. Adamlarda şafak attı. Ve sonuçta, tertip meydana çıktı, ben de çıktım. Amma, yirmi gün de yattım damda.

Bir de, 1951 yılında Niğde'de tutukladılar. Ankara'dan bindim, Niğde'ye geliyorum. Yanımda da efendiden biri oturuyor. Adımı sanımı sordu, söyledim; şiirler okudum, dinledi, pek beğendiğini söyledi. O zamanlar benim de bir şiirim var, elden ele dolaşıyor; gizli dolaşıyor tabii. Yol arkadaşım, bu şiiri duyduğunu ve okumamı rica etti, ben de okudum. Pek hoşuna gitti. Yazayım, dedi. Ben söyledim, kendi yazdı:

Demokrat Partiyi güzel kız sandık,
Çirkin çıktı, kahpe çıktı, dul çıktı.
Alnım açık, yüzüm ak dedi, kandık,
Yüzü kara çıktı, başı kel çıktı.

Bakın hallarına şu milletlerin.
Açın kapısını adaletlerin,
Mehdi deyi gözlediğmiz zatların
Koltuğundan haç, put çıktı, nal çıktı.

Bunların mevki kazanmak fikri.
Düşünen kim, bizim gibi fakiri?
Has kumaşız dedi bize her biri,
Kendir çıktı, keten çıktı, çul çıktı.

....

N'idersin Al' İzzet git sazını çal,
Hikmete karışma tez gelir zeval.
Celâllanıp celâla gelen Celâl
Fitne çıktı, deccal çıktı, mal çıktı.

Niğde'ye geldik, indik; benim yoldaş, cebinden bir kart çıkardı, 'Ben polisim. Buyur benimle karakola kadar!' dedi. Gittik ve otuzbir gün içerde kaldım.

Üçüncü sefer de Adana'da tutukladılar. Şahap Balcıoğlu'na, bir mektupla, 'Kâfir yurdumuzda mihman oldu, gel' diye biten 'Atatürke Çağrı' şiirini postaladım. Bizim mektuba postanede elkoymuşlar, sansür etmişler. Beni yakaladılar, attılar deliğe. Yıl 1960, ay nisan. Günler gebe. Savcı da durumun iyi olmadığını anlamış. Ben de zaten, o şiirde, ihtilâl yakın filân diye yazmıştım. 'Âşık' dedi, 'ben de senin fikrindeyim. Sen şimdi doğru köyüne git, bir aya kalmaz işler düzelir.' Ben çektim, doğru köye gittim. Sonuçta, onun da benim de dediğimiz oldu, 27 Mayısta patladı ihtilâl.

Bir de, Ankara'da düzenlediğimiz 'Hatayi Gecesi' nde tutukladılar bizi. Birkaç gün sonra da tahliye ettiler. Biz de, 'Çıkmıyoruz!' diye direttik. Şaştı Savcı.

Amma, bütün bunlara rağmen hüküm giymedim."

"Zulüm var, hürriyet göğe çekildi - Bakımsız köylünün beli büküldü" diye yakınan, halkı için savaş veren ozanlar halk ozanı sayılmaz mı? İlâhi Cahit Öztelli, aklınla bin yaşa!

FORUM
FİKİR MEYDANIDIR
Onbeş Günlük Tarafsız Siyaset İktisat Kültür Dergisi

Yıl : 15 — Cilt : XX — Sayı : 338
İdarehane: **Yenişehir, Büyük Han no. 55**

Haberleşme: **FORUM Dergisi P.K. 131 - Ankara**
Telefon: **17 87 37**
Sahibi: **Azime KORKMAZGİL** * Yazı İşleri Müdürü: **Hüseyin KORKMAZGİL** * Yönetim Kurulu: **A. Halûk ÜLMAN, Cevat GERAY, Ruşen Y. KELEŞ, Hüseyin KORKMAZGİL**

Dizgi ve Baskı: **TÖYKO matbaası — Ankara**
İlân ve Abone: **Arka kapak 1000 TL. (İki renkli 1500 TL.) * Metin arası santimi 15 TL. (Devamlı ilân verenlere pazarlıkla) * Bir yıllık 22 TL. * Altı aylık 11 TL. * A.B.D. (Uçak) 90 TL. Avrupa (Uçak) 54 TL. Yabancı devletlere (Adi) 44 TL.'dır. * Eski sayılar 150 Kuruş.**